

ÕIGUS

JURIIDILINE AJAKIRI

1922 a.

Nr. 2

3. aastakäik

Toimetus: J. Arro, J. Lõo, P. Kann,
R. Rõgo, M. Taevere.
Toimetuse ja tallituse aadress: Tartu, Aia tän. 39.

Tellimise hind: 400 marka aastas
(8 nummert).
Üksik number 50 marka.

Sisu:

Õigusteadlaste päev. Veel kord kohtute lahutamise küsimusest — A. Arro. Perekonnaselsu ja abelelu seaduste eelnõud — J. Lõo. Riigikohtu seletus Riigikogule kohtute asjus. Tsiviilseadustiku õskussõnad (järg). Kohtute arvustik 1921. Teated väljamaalt. Riigikohtu tegelus. Lisa: 1921 aasta Riigikohtu otsused.

Õigusteadlaste päev.

Tartu õigusteadlaste seltsi üleskutse, ära pidada lihavõtte-pühade ajal õigusteadlaste päeva, on igal pool nõusolekut leidnud. Toetudes sellele on lõpulikult päeva, aja ja kava kohta kokkuleppele jõutud.

Õigusteadlaste päev peetakse 19. ja 20. aprillil Tartu Ülikooli ruumides. Peaks päevast osavõtjad tarvilikuks leidma tööaega pikendada, siis on võimalus seda teha. Avamine on 19. apr. kell 10 homm. Ülikooli aulas.

On tulnud mitmesuguseid soovivaldusi päeva sisu kohta. Palju neist oleme pidanud jätma rahuldamata. Ei või koorimata õigusteadlaste päeva suure küsi-

muste rohkusega. Seet selle all kannataks kindlasti asja sisuline külg. Seepärast valis komisjon ainult need küsimused välja, mis tema arvamise järele on kõige tähtsamad ja ootavad esimeses järjekorras lahendamist. Leitakse, et peale ülesseatud küsimuste veel küsimusi on, mille kohta päeva enamus seisukohta tahab võtta, siis on kokkutulijatel võimalus neid ise üles tõsta. See on ette nähtud. Peakski mõned küsimused jääma puudutamata, siis ei tee see viga. Kavatseme sarnast päeva ju perioodiliseks teha. Mis eeltuleval päeval tegemata jääb, tehakse edaspidi. Õigusteadlaste päeva kavasse kuuluvad järgmised ettekanded:

Õigusteadlaste päeva otstarve ja korraldus — F. Karlson.

Kohtu võim meie põhiseaduse järele — J. Uluots.

Meie tsiviil seadustiku puudused — J. Jaakson ja O. Leik.

U. N. S. maksmapaneku tarvidus — K. Saarmann.

Vandekohus Eestis — K. Grau.

Kohtu korraldus — J. Arro.

Administratiivkohtu korraldus — P. Puusep.

Hoolekande kohus — K. Parts.

Kohtu keel — F. Karlson.

Õigusteadlaste häälekandja — R. Rägo. Koosolijate eneste poolt ülestõstetud küsimused.

Sõna ja hääleõigusega õigusteadlaste päevast osavõtma on palutud kõik kohunikud, prokurörid, vannutatud ja eraadvokaadid, Ülikooli õigusteaduskonna õppejõud, notarid ja peale selle kõik kõrgema haridusega õigusteadlased, olgugi et nad kohtu-alal ei ole tegevad. Külalistena — pealtkuulajatena on kõik palutud, keda asi huvitab. Eesrinnas näeksime hea meelega õigusteaduskonna üliõpilasi.

Rohket osavõtmist loodab

**Õigusteadlaste päeva
korraldav toimkond.**

Tartus, 18. märtsil 1922.

Veel kord kohtute lahutamise küsimusest.

„Päevalehes“ 1921. a. nr. 243 ja 244 kaitstakse „Longue-vue“ nime all Kohtuministeeriumi eelnõu kohtute lahutamise asjas. Kirjatüki autor ei loe soovitavaks eelnõu vastaste väiteid üksikult kaalumise alla võtta, vaid arvab selle asemel tarvilikuks koondada oma harutusi üksikute algmõtete ümber ja arvesse võtta nende mõtete ärakaalumisel ka väikese tähtsusega asjaolusid. Esimeses säärases algmõttes tähendatakse puudusi meie kohtute tegevuses, ja nimelt:

I) Kohtutes seista asjad virnas ja ei leidvat otsustamist;

II) Kohtunikud ei leidvat asjade õiget ilmet ja ei suutvat asjade otsustamisel kinni pidada protsessi eeskirjadest, mispärast kohus poolte osavusest ära rippuvat;

III) Meie kohtutes olla halvatud suurel määral lähemate kontrolli- ja järelevalve-organide tegevus, ja niisugune kohus, kus kontroll ja järelevalve nõrgendatud, ei austavat mitte sedavõrd seadust, kui oma heaksarvamist ja tahtmist.

Vaatame neid ettetoodud puudusi üksikasjaliselt.

1) Asjad seisavad otsustamata virnas. Tekib küsimus: kus nimelt ja mil põhjal? Hr. R. Rägo kokkuvõttest „Õiguse“ nr. 9—10 1921. a. selgub, et kõige suurem oli lõpetamata jäänud asjade arv oma määra kui ka kasvu poolest rahukohtunikkude juures. Hr. Rägo tõsitab tihel hoobil, et tõusnud on rahukohtunikkude tööviljakus 1921. aastal 15%. Palju suuremal määral on aga tõusnud rahukohtunikkudele sissetulnud uute asjade arv. 1920. aastal tuli sisse 47,105 uut asja, 1921. aastal aga 78,284 asja, niiviisi 31,178 asja ehk 66% rohkem. Siit on päevaselge, et otsustamata asjade arv kasvab selle tõttu, et suureneb uute sisseantud asjade arv, virm tekib juba I astme kohtus ilma kohtu süüta. Jääb arusaamatuks, missugune ühendus on sellel I astme kohtute asjade kasvamisel II astme kohtutega ja kuidas võidakse seda I astme kohtute otsustamata asjade virna kõrvaldada II astme kohtute kahte osasse lahutamiseks. Sama tuleb tähendada Rahukogu kui I astme kohtu otsustamata jäänud asjade kohta: ka siin kasvab uuesti juurde tulevate asjade arv 8403 asja pealt 1920. a. 10463 peale 1921. aastal.

2) Meie kohtud ei leidvat asjade õiget ilmet ja ei suutvat asjade otsustamisel protsessi eeskirjadest kinni pidada ning olevat sellepärast poolte osavusest ärarippuv kohus, arvab „Longue-vue“ edasi. Seda süüdistust ei või säherdusel tingimata määral mitte õigeks võtta. Pean tähendama, et meie rahukohtunikkude otsused, niivõrd kui nendega katsatsioonikorras kokkupuutumist oli, täiesti korrapäraselt olid motiveeritud ja igatahes veneaegsete rahukohtunikkude otsustest kuidagi maha ei jäänud.

Mis puutub Rahukogude tegevusse, siis on just selle üle siimaani vaieldud ja minu tunde järele teatavad asjaolud

välja selgitatud, millest aga „Longue-vue“ oma kirjutuses katsub mööda pääseda vaikides ehk vastaseid süüdistades. Nõnda tõi Kohtuministeerium oma kohtute lahutamisseaduse eelnõu peapõhjenduseks esialgu ette, et maksva protsessuaalkorra ja kohtute asutamisseaduse järele on Ringkonnakohtud ja Rahukogud üksikeisest niivõrd lahkuminevad ja peavad oma tegevuses sedavõrd lahkumisevate normide kohaselt talitama, et nende liitumine üheks kohtuasutuseks õnnestada ei võigi. Nüüd aga, kus Riigikohtu ja eelnõu opositsiooni poolt järele näidati, et mingit säärast lahkuminekut ei maksva protsessuaalkorra ega kohtute asutamisseaduses ei leidu ja et see Kohtuministeeriumi väide ei või olla kohtute lahutamise põhjuseks — küsimusest kui põhimõttelisest tuli pikemalt rääkida —, nüüd tähendab „Longue-vue“, et temal mitte küllalt selge ei olevat, mispärast niisugust motiivi, nagu kahesusuguste protsessimääruste tarvitamise võimalust ühes kohtus, üheks tähtsamaks küsimuseks seaduseelnõu ära kaalumisel peetavat, s. t. mispärast sellest Kohtuministeeriumi enda poolt tõstatatud küsimusest ülepea räägitakse.

Edasi, Kohtuministeeriumi poolt tähendati rahukohtunikude sõitude peale Rahukogudesse asju otsustama, kui üli-tähtsa pahe peale meie kohtute organisatsioonis (vt. „Päevaleht“ 1921. aastal nr. 229). Selle järele aga kui välja selgus, et kohtute lahutamise eelnõu seda pahet kuidagi ei kõrvalda, vaid vahest veel suurendabki ja et selle kõrvalduseks on tarvis teisi abinõusid otsida, vaikib „Longue-vue“ sellest täiesti. Kas on see pahe üle öö tähtsusetuks muutunud, et teda isegi kui väikese tähtsusega asjaolu ei tarvitse puudutada?

Puuduste põhjustena asjade otsustamisel Rahukogudes tähendati eelnõu opositsiooni poolt: rahukohtunikude alalised kokkusõidud, mille tagajärjel

palju aega asjata kaduma läheb ja asjade ettevalmistamine kohtulikkule harutusele pealiskaudseks muutub (neid põhjusi toonitas ka Kohtuministeerium); edasi ei ole põhimõtteliselt õige ega või soovitavaid tagajärgi anda, kui asjad I-se ja II-se astme kohtus samade kohtunikude poolt otsustatakse, nagu see meie juures Rahukogus kui II-se astme kohtus sünnib. Siia juurde võiks lisada, et meie Rahukogu on ülepea ainult poolkaudu alaline asutus, kelle tegevuse eest vastutustunne ei või ühe võrra intensiivne olla ajutiselt kokkusõitvatel ja alalistel kohtunikkudel. Kõige sellega tuleb küll seletada nähtust, et rahukohtunikud kokku sõites põhjendavad otsuseid sagedasti nõrgemalt kui oma juures kodus üksi olles.

Kohtuministeerium väidab, et Vene ajal olnud meil kohtute tegevus paremal järjel, kui nüüd ja sellepärast tulevat endise vene korra juurde tagasi pöörata. Siinjuures jääb aga arvesse võtmata, et Vene ajast siinemaani asjaolud põhjani on muutunud ja et tagasipööre endise kohtukorra juurde ei või tagasi tuua endist olukorda, olenemata sellest, et vene kohus kunagi ei olnud meie kohtuks ega tohiks meil olla ideaaliks. Vene-aegsed rahukohtunikud olid väheste eranditega kõik õigusteadlased; on teada, et meie juurde saadeti pealegi paremad ja hästi vilunud kohtunikud; samasugusel ehk veel paremal järjel seisid Ringkonnakohtud, kelle liikmeteks nimetati õigusteadlasi alles kaua väldanud tegevuse järele kohtu alal kohtu sekretärina, kohtu-uurijana, rahukohtunikuna jne. (näit. vannutatud advokaati võidi ringkonnakohtunikuks nimetada alles pärast 15-aastast tegevust kohtu alal, 5 aastat abina ja 10 aastat vann. advokadina (K. As. S. § 204). Teiselt poolt ei ole elu-olu endine; meil on olemas oma enda vabariiklik eü uute eluvalduste ning uute seaduste ja määruste põhjal

tekkivate uute vahakordadega (näit. Maa-seadus). Vallakohtud ja Ülem Talurahva kohtud on kaotatud, nende asjad on läinud Rahukohtute otsustada; ilmasõja tagajärjel on kõlblus langenud ja kuritegevus suurel hool tõusnud. Peaks teada olema, kuidas kõige sellega vene kohtud oleksid valmis saanud, alles siis võiks neid võrdlema hakata meie kohtutega. Siit peaks aga ka selge olema, et meie kohtute tegevust kõigil neil raskendatud asjaoludel tuleb kõrgesti hinnata ja tulevikus suurema vilumuse tõttu veel paremaid tagajärgi oodata. Seda tõendavad Riigikohtu 1921. a. aruandes näidatud arvud, mille järele meil muudeti kassatsioonikorras otsuseid: tsiviilosakonnas 1920. a. 37,4% ja 1921. a. 24%; kriminaal-osakonnas Kohtupalati otsuseid 1920. a. 12% ja 1921. a. 19%, ning Rahukogude otsuseid 1920. a. 25,9% ja 1921. a. 19,5%. Nõnda on paranemine silmapaistev: tsiviilasjus 37,4% pealt 24% psale ja kriminaal-asjus Rahukogude otsustes 25,9% pealt 19,5% peale (kõrgemaks läks ainult Kohtupalati äramuudetud kriminaal-otsuste arv, 12% pealt 19% peale). — Samas Riigikohtu aruandes näidatakse Vene Senati poolt 1904., 1905. ja 1910. aasta äramuudetud otsuste arvu ja nimelt muutis Vene Tsiivil-Kass. departemang 1904. a. — 36½%, 1905. a. — 34% ja 1910. a. — 31% (meil muudeti 1920. a. — 37,4% ja 1921. a. — 24%); Vene Kriminaal-Kass. dep. muutis üldkohtute asjas 1904. a. 10%, 1905. a. — 12% ja 1910. a. 10% (meil 1920. a. — 12% ja 1921. a. — 19%); Vene Rahukogude otsuseid muudeti 1904. a. — 18%, 1905. a. — 27,3% ja 1912. a. — 12% (meil 1920. a. 25,8% ja 1921. a. 19,5%). Kui nende arvude järele otsustades kriminaal-asjades kassatsiooni-korras äramuudetud asjade arv vene kohtudes natuke vähem oli kui meil, siis on selle vastu äramuudetud tsiviil-asjade arv ve-

nelaste juures palju suurem kui meil; igatahes ei tohiks nende arvude põhjal ütelda, et vene kohtud paremini töötasid kui meie omad.

3) Viimaks seletab „Longue-vue“, et meie kohtutes olevat halvatud suurel määral lähemate kontrolli- ja järelvalve-organide tegevus. — Kõige esiti on arusaamatu, kuidas Rahukogude ja Ringkonnakohtute liitumine võis nõrgendada lähemate kontrolli- ja järelvalve-organide tegevust, kuna ju autor ise tõendab, et vastavad seadusemäärused on muutmata jäänud; seega jäid muutmata järelvalve-organid ja nende tegevus; liitumine ei või siis kontrolli ja järelvalve halvanise põhjuseks olla. Tähendatakse veel selle peale, et ainult Riigikohus liitumise läbi tekkinud keerdküsimusi tih-teviisi otsustada võib, sest et tema peale edasikaebust ei ole; mil viisil see asjaolu halvab kontrolli ja järelevalvet, on veel raskem aru saada. Ei või ka kuidagi nõus olla väitega, et „niisugune kohus, kus kontroll ja järelevalve on nõrgendatud, ei austa mitte sedavõrd seadust, kui oma heaksarvamist ja tahtmist“; see vaade, milles ilma mingi kitsenduseeta väljendub mõte, et kohtunik tegutseb seadusepärast ainult kontrolli ja järelvalve kartusel, seab kohtuniku ühele järjele pärisorjaga; selle vastu ei suuda küllalt valjusti protestida.

Lõpuks ei või vaikides mööda minna esimese autorilt ülesseatud algmõtte arutusel tema omapärasest mõttekäigust, kus seletatakse, et kui tema poolt ülesloetud puudusi meie kohtutes ei eitata ehk ei võidavat eitata, siis kaotada kõik eelnõu vastaste harutused — siin loetakse üles mõned kohtude lahutamise eelnõu vastu avaldatud väited — oma kaaluva tähtsuse ja otsustavaks jäävat küsimus, kuidas puudusi kõrvaldada, kus juures ainukest väljapääsmis-teeid nähakse muidugi Kohtuministeeriumi eelnõu läbiviimises. Nõnda siis arutleb

„Longue-vue“: kohtul on puudused, sellepärast ärgu räägitagu puuduste paranduseks ette pandud eelnõu vastu; põhjendused, et eelnõu kohtu puudusi ei paranda, vaid isegi uusi juurde toob, kaotavad sellepärast tähtsuse, et kohtul on puudused.

Teises algmõttes seletab „Longue-vue“, et küsimuses, kuidas võimalik ja tarvis oleks meie kohtute organisatsiooni tema puuduste kõrvalduseks rutuliselt muuta, asuvat kohtute lahutamise vastased teisele pinnale kui kohtute lahutamise küsimuses. Selle kohta pean tähendama, et kohtute lahutamise vastased jäävad ka oma kavatsustes, kuidas kohtu organisatsiooni parandada, selle juurde kindlaks, et 1) ühist kohtusüsteemi ei tule lõhkuda ega praegu ühiselt tegutsevaid kohtuid kahte lahutatud hargu (ühel harul — rahukohtud, teisel — üldkohtud) ajada.

2) Mitte õigeks võttes meie kohtute vastu tõstetud süüdistusi, nagu ei leiaks nad asjade õiget ilmet, ega suudaks asjade otsustamisel kinni pidada protsessi eeskirjadest, oleks poolte osavusest ärripuv kohus ja auslaks kontrolli ja järelevalve puudusel rohkem oma heaksarvamist ja tahtmist kui seadust, arvan ma praegu ja arvasin enne, et kohtute praeguses organisatsioonis on võimalik saavutada parandust ilma seda hävitamata, mis selles organisatsioonis praegu head on. Parandusena soovitsin (v. t. „Postimees“ nr. 252, 253) ja soovitan praegused Rahukogud nende nüüdse aluvusega muuta alalise koosseisuga varustatud Ringkonnakohtuteks, vabastades nende tegevusest rahukohtunikke. Seesugune korraldus toob minu arvates enesega järgmist kaasa:

a) Kõrvalduvad rahukohtunikkude kokkusõidud ja Rahukohtutele alluvates asjades on II astme kohtuks ajutiselt kokkusõitvate rahukohtunikkude asemel alalistest vanematest ja vilunumaist koh-

tunikkudest koosseisev Ringkonnakohus, kelle käes on otsustada ka tähtsamad asjad I astme kohtuna.

b) Maksma jääb ülitähtis kohtute ütluse põhimõte: ühisel kohtusüsteemis tegutsevad nii rahukohtunikud kui ka üldkohtud, kusjuures kindel ja piisav side mõlemate vahel teostub sellega, et rahukohtunikud ja Ringkonnakohtud seisavad üksteisega 1-se ja 2-se astme kohtu vahelkorras.

c) Kohtud jäävad rahvale lähemale ja kergemalt kättesaadavaks niihästi otsekohe, sest Kohtuministeeriumi poolt kavandatavate ainult kahe Ringkonnakohtu asemel jääks meil neli kohut alles, kui ka kaudselt, sest rahukohtunikud on vabastatud sõitudest Rahukogusse ja jäävad kohale paigale oma otsekoheste kohuste täitmisele ning on igal ajal kättesaadavad; peale selle võiks nende alluvust kõrgendada, kuna ju Ringkonnakohus II astme kohtuna reguleeriks ja parandaks nende tegevust; sellega tuleks aga jällegi paljudel asjadel harutamine rahvale lähemale.

d) Võimaldub takistamata kohtunikkude spetsialiseerumine, sest Ringkonnakohtud võivad omale tarvidust mööda jaoskondi sisse seada, määrates neisse vastavaid eriteadlasi.

e) Praeguse nelja kohtu väljaarene mine Ringkonnakohtuteks tuleb vähem maksma kui kahe uue kohtu sisseseadmine uute ruumidega ja administratsiooniga, kusjuures rohkeneks esimeses joonel kohtunikkude, s. o. produktiivsete jõudude arv.

Kõigi nende kaalutluste vastu „Longue-vue“ ei vaidle, tunnistades isegi, et seesugusel kohtute organisatsioonil teoreetiline alus ei puudu. Tema avaldab aga kahtlust selle kohta, kui palju niisugune kohtute organisatsiooni muutmine meil praegu tegelikult läbiviidav on, ja nimelt kahes suhtes: 1) kas leidub meil tarvilik arv kohaseid kohtu-

nikke nelja Ringkonnakohtu jaoks ja 2) kas on võimalik vastavaid seadusi sellekohaselt ümber muuta. — Nelja ringkonnakohtu jaoks arvab „Longue-vue“ tarvis olevat vähemalt 40 kohtunikku. Kui sellest arvust 25 kohtunikku, kes praegu Rahukogude esimeestena, abiesimeestena ja alaliste liikmetena Rahukogudes töötavad, maha arvata, siis jääb veel puudus 15 kohtunikku, kes uuesti juurde tuleks nimetada. „Tallinna Teataja“ nr. 215, 17. sept. 1921. a. loeme, et Kohtuministerium kavatses suurendada rahukohtunikkude arvu 47 pealt 80 peale, kohtu-uurijaid 36 pealt 63 peale, prokuröri-abide arvu iga kahe uurija peale üks prokuröri-abi, kokku kümnekond prokuröri-abisid. Peab muidugi arvama, et Kohtuministerium tegeleb siin mitte vähem ettevaatlikult kui Ringkonnakohtute sisseseadmisel. Kui nüüd arvatakse võimalikuks leida 33 uut rahukohtunikku, 27 uut kohtu-uurijat ja 10 prokuröri-abi, 70 kokku kohtutegelast, siis ei või omale ette kujutada, et ainult 15-ne kohtuniku leidmine nelja Ringkonnakohtu jaoks täitsa võimatu oleks. Asjade arvu kasvu silmas pidades leiab R. Rägo (Õigus nr. 9/10), et tõepoolest tarvis oleks nimetada uusi rahukohtunikke 14, ja kohtu-uurijaid 10, seega Kohtuministeriumi poolt kavatsitud 60-ne asemel kõiges 24 meest; määratagu siis neile 24-jale veel 15 meest juurde (nõnda tuleks kogusumma 39 ikkagi veel kaugelt alla esialgset summat 60-et), ja tarvilikke 15 meest Ringkonnakohtute jaoks võiks saada, nimetades Ringkonnakohtutesse vanemaid rahukohtunikke ja kohtu-uurijaid, nagu see ka eespäidi harilikul avansseerimise teel peab sündima. Siin on täitsa arvesse võtmata jäetud, et ka väljastpoolt praegusi kohtutegelasi võib leiduda soovijaid, astuda Ringkonnakohtute liikmeteks. Lõpuks tähendasin selle peale, et esialgu ülemineku ajal ja hädakorral üht

või teist rahukohtunikku ehk kohtu-uurijat võiks abiks võtta Ringkonnakohtusse, — näha selles vana olukorra alalhoidmist, nagu seda „Longue-vue“ teeb, ei ole põhjust. Siinkohal ei või tähendamatata jätta, et kohtute tegevuse parandamiseks ja kiirustamiseks ikkagi parem abinõu on uute jõudude juurdenimetamine ja kohtunikkude asjata tööst — ümbersõitudest — vabastamine, kui ainult kohtunikkude ümberpaigutamine, milleks areneb välja asi Kohtuministeriumi eelnõu järele, kui Rahukogudest ära viiakse alalised liikmed ja neist 2 uut Ringkonnakohtu moodustatakse.

Kõigest sellest selgub, et kohtunikkude puuduse pärast nelja Ringkonnakohtu sisseseadmine võimatu ei või olla. Sellepärast jääb veel kartus, et nelja Ringkonnakohtu sisseseadmisel vastavate seaduste ümbertöötamisega ikkagi ei suudeta valmis saada. Tähendatakse, et juba Riigikohtu arutused (Õigus nr. 7/8) sisaldavat eneses näpunäiteid nende muudatuste peale, mis üld- ja Rahukohtute liitumine tarvilikuks tegevat, nimelt: kohtuliikmete ja kohtuameti kandidaatide ülesseadmise korra muutmine, kohtuameti kandidaatide käsutamise korra muutmine kohtu-uurijate kohuste täitmisele ning kohtu-uurija tegevuse järele valvamise korra muutmine. Kõik need korraldused kuuluvad puhtalt Ringkonnakohtu tegevuse piirkonda ja Riigikohus avaldas arvamist, et rahukohtunikke praegustes Rahukogudes peaks vabastatama säärastest puht üldkohtute tegevusse puutuvate asjade arutamisest. Kui aga edaspäidi rahukohtunikke ülepea kõrvaldatakse ka Ringkonnakohtu kui teise astme kohtu tegevusest, siis ei tekigi üldse säärast kollisiooni, et rahukohtunikud võiksid üldkohtute asjade harutusele sattuda, ja järjelikult jääb täiesti arusaamatuks, missuguseid seadusi selle mõeldava pahe kõrvalduseks tarvis oleks muuta ehk ümber töötada ja mil põhjal

siin raskused võiksid tekkida. — See ei olevat aga mitte kõik, seletab „Longuevue“ edasi, vaid kui Rahukogude funktsioonid Ringkonnakohtu omadega liidetakse, siis olevat tarvis: 1) munta mitte ainult kohtute üldisi koosolekuid puutuvaid seadusi, vaid olevat tarvis rahukohtunikude vahelise alalise kohtu koosseisuga ka korraldavate koosolekute võimupiirkonda kuuluvates asjades ja kohtu istumistel kindlaks määrata (ma tsiteerin sõna-sõnalt). Üldkoosolekud, samuti kõik kohtu istungid asutatavas puht Ringkonnakohtus on selle kohtu koosolekud, milles ta kõiki ka rahukohtunikudelt üle tulnud asju harutab, mispärast nende koosolekute kohta käivaid seadusi tarvis oleks muuta, kuna ju neist rahukohtunikud osa ei võtagi, ei ole arusaadav. — Rahukohtunikude vahelise Ringkonnakohtuga on I-se astme kohtu vahelise teise astme kohtuga, nagu enne rahukohtuniku ja Rahukogu vahel, selle vahel, et rahukohtunik ei tarvitse olla ise ka teise astme kohtu liikmeks. Raskusi siin ei ole näha, asi saab lihtsamaks ja ühtlasi kergemaks. 2) Olevat tarvis kohtupristavite, kohtu käskjalade ja advokaatide kohta käivates seadustes muidatuse ette võtta, sest siis ei saavat enam juttu olla pristavitest ja advokaatidest ja advokaatidest Rahukogude ja üldiste kohtuasutuste juures, vaid tulla rääkida ainult pristavitest ja advokaatidest ühises kohtusüsteemis. Just nii ongi soovitatav: räägitagu ühisest kohtusüsteemist ja ametnikkudest ja advokaatidest selles ühises kohtusüsteemis, tehtagu vastavad muudatused, asi läheb siis jällegi lihtsamaks.

Lõpuks räägitakse veel kontrolli ja järelevalve korraldusest ning süstemaatilise seaduste läbivaatamise vajadusest. Selle kohta tähendan, et tarvis on tööd teha, seda ma ei eita, kuid selle töö äratagemist võimatuks lugeda puudub põhjus.

Vastavad seadused olid juba venelastel ümber muudetud Siberi ja Taga-Kaspia kohta ning säärane kohtute korraldus on praegu Latvias maksmas. Sellele juhatsin ma tähelepanu, soovitates ka meie juures seadust ümber töötades neid muudatusi ära kasutada. „Longuevue“ jätab aga siin seaduste ümbertöötamise raskuse küsimuse täitsa kõrvale ja kirjeldab selle asemel pikalt ja laialt viletsaid Siberi olusid, kuna ometi keegi ei ole soovitanud neid olusid siia tuua. Kui juba elu-oludest rääkida, mispärast siis mitte Latvija omadest, kes meil on üleandeks ja kelle teadumisi sellepärast just meil tuleks ära kasutada. Luban omale sellepärast oma kirjutust lõpetada Latvija senatori ja ülikooli professori Dr. jur. A. Loeberi arvamiselega Läti kohtute korralduse ja tegevuse suhtes, kes minu sellekohase palve peale mulle kirjutab (ümberpanek Saksa keelest): „Meie juures on Ringkonnakohtus kui teise astme kohus Rahukohtute asjades juba seaduse läbi 6. detsembrist 1918. a. § 5 sisse seatud. Vastav määrus kõlab õige lühidalt (sehr lakonisch): „Ringkonnakohtus on apellatsioon-instants Rahukohtute üle“. Ülemineku määrustena on sama seaduse § 12 põhjal Kohtuministeriumi poolt ühenduses Senatiga (vastab meie Riigikohtule, J. A.) juhendid (Instruktionen) kohtutele tsiviil- ja kriminaal-asjus 30. oktoobril 1919. a. välja antud. . . . Rahukogu asendamine Ringkonnakohtu kui teise astme kohtu läbi oli meie juures tingimata tarvilik vilunud õigusteadlaste puuduse pärast rahukohtunikude ametisse. Oli tarvis II astme jaoks vilunud õigusteadlasi, II astme arendamine samadest rahukohtunikudest koosseisva erinemata isikonnaga (Laienelement) ei võinud anda korralikku õigusteadlaste tagatist. II aste peab eralduma esimesest astmest mitte arvu poolest (quantitativ), vaid omaduse poolest (qualitativ). Uus korraldus on

selles mõttes ka häid tagajärgi annud. Teise põhjusena selleks sisseseadeks peab tähendama praktilist kaalutlust, et mitmete maal tegutsevate rakukohtunikude kokkusõit pealinnas või muus suuremas linnas seotud on osavõtjatele kohtunikulede kuludega, ajakaotusega ja osalt ka isiklikkude raskustega. Ka ei ole soovitav kohtuniku tegevuse ajutine katkendus. Ringkonnakohus ise on apellatsiooniasjade läbi küll koormatud. Sellepärast pidi sisse seatama iseosakond. See on aga ikkagi vähem pahe. Ringkonnakohtu esimees, kelle arvamise ma selles asjas ära kuulasin, kinnitas mulle, et meie oludes see korraldus ainuke küsimuse alla tulnud tee olnud ja õigusemõistmise huvides alal tuleb hoida“.

J. Arro.

Perekonnaseisu ja abielu seaduse eelnõud.

Juba väga vanast ajast peale hakati riiklikes ja kogukondlikes huvides pidama perekonna nimekirju. Nii teame näituseks, et Ateenas aastal 508 enne Kr. s. Kleisthenese poolt maksuma pandud kogukonnaseaduse järele kogukonna vanemad (deemarhid) kohustatud olid kodanikkude nimekirju kokku seadma ja alles hoidma. Enne ristiusu riigiusuks tõusmist ja hulk aega veel pärast seda toimetadi Rooma ilmariigis, kui ka viimase varemetel tõusnud riikides, kodanikkude registreerimist seisusliste ja omavalitsusliste asutuste kaudu. Kuid kiriku mõjuvõimu kõvenemisega hakkasid ka tema preestrite poolt peetavad ristimiste, laulatuste ja surnute kirjad ikka enam ja enam ametlikku laadi omandama. Lõpuks tunnustati seaduslikult maksvaks iga üksiku isiku kohta ainult tema usutunnistuse kiriku raamatutesse sissekantud kirjutused, iseäranis abielusse puutuvais asjus. Sellega omasid kiriku raamatud riikliku ja avaliku-õigustlise tähtsuse kui perekonna-registrid.

Aegapidi tõusis opositsioon usutunnistustulise registreerimise vastu. Riigi poolt tunnustamata usundite liikmed, ehk tunnustatud uskudest lahku lõõnud isikud ei saanud ehk ei võinud oma abielu enam seaduslikult sõlmida. — Holland oli esimene riik, kes elu tungivate nõuetele vastu tulles kirikliku abielu kõrval ka kodanliselt sõlmitud abielule seadusliku maksvuse andis juba 17. aastasaja teisel poolel. Suur revolutsioon kõrvaldas Prantsusmaal 18. aastasaja lõpul kõik kiriku õigused abielu sõlmimise suhtes: sellest ajast peale sünnib seal abiellu astumine ja selle registreerimine sunduslikult kodanlise asutuse ces. Juriidilist tähtsust kiriklikul laulatusel ehk pühitsemisaktil abielu kohta enam ei ole. Ühes abielu sõlmimise ja registreerimise õigusega läks kirikul ka sündimiste ja suremiste registreerimise õigus kaduma. Kõik need kolm registreerimisakti anti kodanlise omavalitsuse hooleks — perekonnaseisu seadusega.

Sunduslik kodanline abielu ja ühes sellega kodanlik perekonnaseisu registreerimine kirikliku asemel võeti Prantsuse eeskujul 19. aastasaja teisel poolel pea kõigis kultuurriikides vastu.

Ainult tsaariaegsel Venemaal oli kiriklik perekonnaseisu registratsioon ja kiriklik abielu sunduslik. Kuid ka tsaarivalitsus oli viimaks sunnitud lahkusuliste suhtes järeleandeid tegema. Seadus 19. aprillist 1874 a. võimaldas lahkusulistel perekonna-raamatute pidamist ja abielu registreerimist politsei läbi. 1906 a. 17. oktoobri seadus tunnistas lahkusulisi ja sektantlikke organisatsioone maksvaks ja andis nende senini politsei käes olnud perekonnaseisu registreerimise nende vaimuliku ülemuse kätte. Et aga Venemaal ka niisuguseid usundeid leidis, kes vaimulikkude ülemust üldse ei tunnistanud ega ei valinud, siis anti nende suhtes registratsioon linnas — linnavalit-

suse, maal — vallavalitsuse hooleks. Samal alusel tehti omavalitsuse ülesandeks ka nende isikute perekonna-kirje pidada, kes ühtegi usku ei tunnista ega end ei ühegi usutunnistuse liikmeks ei loe (seadus 14. juulist 1917 a.). Paralleelselt, rööbiti kiriku meetrikaraamatutega käiv Venemaal veel teine registratsioon seisuste järele, aadli, linnakodanikkude ja talupoegade seisuslikes asutustes. Viimast registratsiooni oli tarvis teadete ja ülevaadete saamiseks, maksude võtmiseks, passide andmiseks jne. Kuid esimene tähtsus ja tõendusjõud oli ja jäi ikkagi kiriku kirjadel ja seisuslised asutused pidid kiriklikke tunnustusi oma registrite aluseks võtma.

See Vene perekonnaseisu registreerimiskord, nagu ta enne enamlist 1917 a. oktoobri pööret välja kujunes, maksab ka praegu meil Eestis. Vahepeal on meie seisused ja seisuslised asutused ära kaotatud (Riigi Teat. nr. 129/130 — 1920 a.), nii et sellega siis ka perekonnanimikirjade pidamine seisuste järele lõppenuks tuleb lugeda. Jääb järele ainult kiriklik perekonnaseisu raamatute pidamine ja, nagu eelpool tähendatud, 1906 a. 17. okt. ja 1917 a. 14. juuli seaduste järele linna- ja vallavalitsuste juures ka kodanlik nende väheste lahkusuliste jaoks, kellel oma vaimulikku ülemust ei ole, ja nende tarvis, kes igast usutunnistusest väljaspool seisavad. Meil teada olevate andmete järele on kodanlik perekonnaseisu raamatute pidamine tegelikult senini Tallinna, Tartu ja Viljandi linnavalitsuse juures olemas.

Et meil kirikliku registratsiooni asemel kõikide tarvis kodanlik peab astuma, on selge. Et kirik riigist on lahutatud siis oleks ebasünnis kiriku ametnikkude hooleks jätta registreerimist, millest riik suuresti huvitatud ja mis täiesti ilmlik toimetis. Väljamaal, kus kodanlik abielu ja kodanlik registratsioon maksma pandud, on kirik juba ammugi

sellega leppinud. Et see kahjulikult kiriku ja usupeale oleks mõjunud, seda ei saa isegi kiriku poolehoidjad ringkonnad mitte tunnistada. Olgu siinkohal veel meelde tuletatud Saksa raudse kantseri Bismarck'i veendumise muutus selles küsimuses. Nooremas eas vaidles Bismarck tuliselt kodanlise abielu vastu, nimetades seda vägivallaks terve rahva kallal üksikute, väheste huvides. Vanemas eas, 20. aastat hiljemini, kaitsis aga sama Bismarck Saksa riigi parlamendis seda instituuti nõndanimetatud „kultuurivõitlustes“ Saksa kiriklaste vastu ning pani viimaks kodanliku abielu Saksamaal maksma (1875 a.).

Õigust ütelda on meil ka juba oma kodanliku perekonnaseisu seadus olemas, mis 29. juunil 1920 a. Asutava Kogu poolt heaks kiidetud ja 8. sept. samal aastal Riigi Teatajas nr. 139/140. avaldatud. Tema viimane paragrahv lausub, et see seadus maksma pannakse alles iseäralise seaduse läbi. Maksmapanemise seadust pole senini aga ilmund. Selle asemel on Kohtuministeerium uue perekonnaseisu-seaduse eelnõu valmistanud, mille jõusseastumisega 29. juuni seadus tühitatakse.

Uue eelnõu peajooned on järgmised: Eesti Vabariigis asutatakse perekonnaseisu arhiivid. Seal peetakse perekonnaregister iga üksiku, arhiivi ringkonnas alaliselt asuva isiku kohta. Registreisse märgitakse üles isiku perekonnaseisu muudatused sündimisest surmani kronoloogilises järjekorras vastavate aktide ja tunnistuste põhjal ja sealt antakse ka tema perekonnaseisu kohta tunnustusi välja. Igal arhiivil on ülem, sekretär ja tarviline arv kantseleiametnikke. Arhiive kavatakse avada igas maakonnalinnas üks vastava linna ja maakonna tarvis, välja arvatud Petseri ja Valga. Viimastel oleks Võru maakonnaga ühine arhiiv Võru linnas. Perekonnaseisu registreerimist ei võeta aga perekonnaseisu arhiivis

mitte otsekohe ja ilma vahendita ette, vaid asutatakse selleks vahejaamad arhiivi-ringkonnas, nõndanimetatud jaoskonnad. Arhiivi-ringkond jaotatakse jaoskondadesse niiviisi, et inimeste arv igas jaoskonnas mitte üle kümnetuhande ei tõuseks. Jaoskonna eesotsas seisab „perekonnaseisu ametnik“; suuremates jaoskondades on ametnikul veel abid ning tarviline määr kantseleiametnikke. Jaoskonna perekonnaseisu ametnik perekonna-registrit ega perekonna-kirje ei pea. Selle asemel on tal kolm aktiraamatut: üks sündimiste, teine suremiste ja kolmas abielu sõlmimiste üle aktide tegemiseks.

Ametnik võtab oma jaoskonna elanikkudelt jaoskonnas juhtunud sündimiste ja suremiste teated vastu, teeb iga juhtumise üle vastavas aktiraamatus akti ja saadab sellest ära kirja perekonnaseisu arhiivi, kus arhiivi ülem selle akti põhjal siis sündimise ehk suremise vastavas perekonna-registris üles märgib, registreerib.

Abielu sõlmimise akti valmistamisega on asi keerulisem. Abiellu astuda kavatsev paar peab jaoskonna ametnikule kõige pealt sellekohase soovi avaldama. Sooviavalduse paneb ametnik seinakuulutusena oma kontori ruumides üles kõigile teadmiseks ja vastuvaidluste avaldamiseks 10 päeva jooksul. Saadud vaidlused paneb ametnik vastuseletuste saamiseks asjaosalistele ette. Läbi vaadates vaidlusi, ette pandud tunnistusi ning ära kuulates kaasatoodud tunnistajaid, otsustab ametnik kas soovitava abielu-akti kokku seada või mitte, tehes eitava otsuse kirjalikult. Eitava otsuse peale võivad pooled kaevata erakaebe korras kohalikule rahukohtunikule. Kui ametnik abielu sõlmimiseks takistusi ei näe, siis seab ta poolte ja kahe tunnistaja juuresolekul abiellu astumise akti kokku. Aktile kirjutavad alla kõige pealt pooled, siis tunnistajad ja viimsena ametnik. Akti tegemine peab sündima tarviliku

pidulikkusega. Abielu-aktist saadab ametnik ära kirja sinna arhiivi, kus mehe perekonna-kirju peetakse.

Perekonnaseisu muid muudatusi (ad-pteerimine, perekonnanime muutmine, abielu lahutamine, maksvusetuks tunnistamine) registreerib arhiivi ülem dokumentide põhjal, mida neid muudatusi otsustav asutus (kohus) välja annab.

See perekonnaseisu seadus hakkab maksma kuue kuu pärast peale tema avaldamist. Viibimata peale avaldamist hakkavad aga maksma arhiivi ja jaoskonna ametnikke puutuvad paragrahvid. Arhiivide ülemaid nimetab ametisse kohtuminister, jaoskonna ametnikke — Rahu-kogu. Perekonnaseisu ametnikkude ja nende kantseleide ülevalpidamise kulud kannab Rügikassa Kohtuministeeriumi arvel. Tarvilised ruumid ühes kütte, valgustuse ja sisseseadega annab kohalik maakonna- ehk linnavalitsus omal kulul.

Kohtuministritele tehakse ülesandeks kuue kuu jooksul, perekonnaseisu seaduse avaldamispäevast arvates, kõik selles seaduses ettenähtud asutused ellu kutsuda. Kolme kuu jooksul pärast selle seaduse maksma hakkamist (s. o. algades seitsmenda ja lõpetades üheksanda kuuga pärast seaduse avaldamist) peab kohtuminister kõikidelt asutustelt ning isikutelt, kes senini perekonnaseisu muudatusi registreerisid, meetrikaraamatud, dokumendid, perekonnakirjad ja arhiivid uute asutuste kätte võtma.

Nii, üleüldistes joontes, käib uue perekonnaseisu seaduse eelnõu.

Allpool tahaksime mõned märkused tema kohta teha.

Arhiiviülemaks võib eelnõu järele ka rahukohtuniku nimetada, kusjuures ta peale rahukohtuniku palga veel poole arhiiviülemale määratud palgast saab (eelnõu § 10). Meie arvates tohiks arhiiviülemal küll nii palju tööd olla, et ta teist ametit enam pidada ei saa. Iseäranis esimesel ajal, kus tervest maakon-

nast ja linnast uude perekonna-arhiivi kokku tuuakse kõik meetrikaraamatud, dokumendid ja perekonna-kirjad. Juba nende korraldamine ja igapäev inimestele tarvilikkude ära kirjade väljaandmine võtab aega. Rääkimata sellest, et kõikide veel elavate isikute kohta tuleks endiste perekonna- ja meetrikaraamatute põhjal uue vormi järele, kokku seada perekonna-registrid, mis enestes üle 100.000 kuni 200 000 lehekülde sisaldaksid, kui iga isiku tarvis üks lehekülg arvata, nagu eelnõu kavatses. See oleks ränk töö ja nõuaks palju aega, võib olla aastaid. Või mõeldakse perekonna-registrit uue vormi järele tarvitusele võtta ainult nende kohta, kes uue perekonnaseisu asutuste tegutsemise ajal sündivad, ja enne seda sündinute kohta vanu perekonna-registreid edasi tarvitada. Otsekohest vastust eelnõu selle peale ei anna. Nii või teisiti oleks arhiivilema töökoorem igal juhtumisel nii suur, et tal kahe ametkonna jaoks jõudu ei jätaks.

Hoopis teine lugu oleks jaoskonna ametnikkudega. Nendeks võiks väga hästi kohalised riigi- ehk omavalitsuse ametnikud olla ja oma esimese ameti otsekoheste ülesannete kõrval ka perekonnaseisu ametniku kohuseid täita. Kõige parem oleks jaoskonna ametniku funktsioonid järgmiselt ära jagada: Maal teeks sündimiste ja suremiste kohta aktid kohalik vallavalitsus ehk vallavanem; linnades sellekohased kantseleiametnikud linnavalitsuse juures. Nende aktide kokkuseadmine on lihtne ega nõua suurt oskust, nii et linna- ja vallavalitsused sellega hõlpsasti hakkama saaksid. Täbaram on asi juba abieliu sõlmimise aktiga. Selle juures peab ametnik õieti kohtunik olema, kes vaidlusi ja vastu-lauseid järele katsub, tarviduse korral tunnistajaid üle kuulab jne. (eelnõu §§ 44, 45, 46, 47). Selleks sünniks kõige paremini jaoskonna rahukohtunik. Niiviisi perekonnaseisu jaoskonna ametniku funk-

sioonid omavalitsuse ametnikkude ja rahukohtunikkude vahel ära jagades, jääks kõige vähem 120—130 uut ametnikku ära, arvamata veel nende abid, kantseleiametnikud ja asumisruumid. Nende asetäitjad oleksid valmis vähese lisatasu eest nende kohustusi oma peale võtma.

Eelnõu § 31 määrab, et „vigaste aktide või perekonnakirjade põhjal väljaantud perekonnaseisu tunnistused tunnistatakse maksvuseta, millest Riigi Teatajas kuulutatakse.“ Siin tuleks tingimata veel lähemalt ära tähendada, kes tunnistab ja kelle kulul tehakse kuulutus.

Perekonnaseisu seaduse eelnõuga ühel ajal on valmis saanud ka abieliuseaduse eelnõu, sest esimese maksmapanemisega tulevad ka abiellu astumise ja abieliu lahutamise tingimused muuta. Senised sellekohased Luteri ja Greeka õigeusu kiriku seadused on mitmeti vananenud ja ei sobi enam uuele demokraatlikule riigikorrale ega isikuvabadusele. Peasjalikult meie Ev. Luteri usu kiriku seaduse järele väljatöötatud eelnõu on lühedam ja selgem kui Kirikuseaduse vastavad määrused. Nii leiame, et abiellu astuda soovijate vanaduse alam määr — meesterahvastele 18. a. ja naisterahvastele 16. a. — endiseks on jäänud (eelnõu § 2, Kirikuseadus § 317). Samuti on lähemate sugulaste vahel abiellu astumise keeld endiseks jäänud. Vahe Kirikuseaduse (§ 324) ja eelnõu (§ 3) vahel seisab ainult selles, et Kirikuseadus ka väimehe ja ämma ning minija ja äia vahel abieliu ära keelab, kuna eelnõus seda keeldu ei leidu. Arvata-vasti on see vist kogemata välja jäänud, mitte meelega välja jäetud. Edasi on eelnõus (§ 4) täpisevalt ja laiemalt väljendatud Kirikuseaduse lühike tähendus, et nõdra ehk hullumeelsed ei või abiellu astuda. Uut abieliu ei või keegi enne sõlmida, kui tema senine abieliu kas surma läbi on lõppenud või kohtuotsuse põhjal lõppenuks on tunnistatud

(eelnõu § 5; K. S. § 330). Eelnõu § 6 sisaldab emeses abielukeeldu adoptiivvanemate ja -laste vahel, niikaua kui kestab nende adoptioon; eelnõu § 7 leiduvad tähtajad lesknaistele ja lahutatud naistele uude abiellu astumiseks, mis oluliselt Kirikuseaduse omadest mitte väga palju lahku ei lähe. Alaealised ja eestkostusel olevad isikud peavad kihlamiseks ja abieluks vanemate ehk eestkostjate luba nõutama (eelnõu §§ 8, 9; K. S. §§ 319, 320, 321). Juurde on tulnud eelnõus uus keelupõhjus vanematele ja eestkostjatele; nimelt, kui nende laps ehk eestkostusel olev isik tahab niisugusega abiellu astuda, kes on türmis kinnipidamisele mõistetud varguse, kelmuse, võõra vara omandamise ehk raiskamise pärast. Ära on jäänud, kui mitte enam ajakohane Kirikuseaduse § 321 p. 8 (vastaspoole paganlus). Ära on jäänud aga ka sama Kirikuseaduse paragrahvi p. 4 (vanemate teotamine) ja p. 5 (vägivaldne püüd vanemaid lubaandmisele sundida) kui põhjused abielu keeluks, mis praegugi veel väga ajakohased oleksid ja millele puudumist eelnõus kahetseda tuleb.

Eelnõu teise jakku on paigutatud määrused lit. A all — abielu maksvusetuse ja lit. B all — lahutamise üle. Maksvuseta abielud liigitab eelnõu kahte ossa: 1) tühised abielud (§ 13); 2) vaieldavad abielud. Esimeste, s. o. tühiste abielude hulka kuuluvad abielud, mis eelnõu §§ 2., 3., 4. ja 5. ülesloetud tingimuste vastu on sõlmitud. Niisuguste abielude kohtulikku tühjastunnistamist võib nõuda prokurör ehk iga asjast huvitatud eraisik. Senikaua kui mõlemad abikaasad veel elus on, ei saa nende niisuguse abielu tühistamise kohta kord juba alustatud protsessi käiku enam maha kustutada. „Vaieldavate“ all mõistab eelnõu niisuguseid abielusid (§ 14), millede maksvusetakstunnistamist võib nõuda mitte enam prokurör ei ka asjast huvitatud eraisik, nagu tü-

hise abielu puhul, ainult üks abikaasadest: 1) kui tema abielu sõlmimise ajal mõne ajutise põhjuse pärast oma teo iseloomust ja tähendusest ei suutnud aru saada ehk oma tegevust juhtida; 2) kui tema eksituse tõttu abiellu on astunud, olgu et ta üldse ei soovinud abiellu astuda või et ta ei soovinud abiellu astuda selle isikuda; 3) kui teda tõukas abiellu astuma eksituses olemine teise abikaasa niisuguste omaduste suhtes, millede puudumisel ei saa oletada, et ta selle abikaasaga võiks abielulist ühiselu elada; 4) kui teda sunniti nõusolekut avaldama abiellu astumiseks läheda ja tõsise hädaohuga, millega ähvardati tema ehk tema lähedal seisva isiku elu, tervist või au.

Olen need neli punkti eelnõust sõnasõnalt väljendanud, sest nad ei ole mitte meie Kirikuseadusest võetud; vaid saksa kodanlisest seaduseraamatust (Bürgerliches Gesetzbuch) ja on tähtis uuendus meie õiguselus. Eelnõu § 14 p. 1 on saksa kodanl. seadusraamatu § 1325. täpisealne tõlge. Punkt 2 annab edasi Saksa kod. sead. raamatu § 1332. ja § 1333. esimese poole, mis isikusse puutub. Punkt 3. kajastab kod. sead. raamatu § 1333. teist osa, mis omadustesse puutub. Punkt 4 kordab kod. sead. raamatu § 1335. ähvardusmotiivi, kuid palju pikemalt ja üksiasjalisemalt. Nähtavasti on siin veel mõnda muud, mulle tundmata, allikat tarvitatud. Tähelepanдав on veel, et saksa kod. seadus § 1325. ülesloetud tingimustel saabunud abielu tühiseks loeb, kuna meie eelnõu § 14 p. 1 teda „vaieldavaks“ peab. Kas need uuendused meie abielu-õiguses soovitavad, on küsitav. Igatähes on karta, et punkt 2. ja iseäranis p. 3. soodsustavad järelekaalumata ja kergemeelset abiellu astumist, vabaks jättes võimalust, pärastpoolse kainenemise ehk ka pettumuse puhul, abielu maksvuse vastu vaielda.

Vormiliste nõuete rikkumist, mis ametniku ehk asutuse poolt abielu sõlmimisel tehtud, ei loe eelnõu (§ 20) mitte maksvusetuks tunnistamise põhjuseks. Nähtavasti ei loe eelnõu oma 6., 7., 8. ja 9. paragrahvis leiduvate üldiste abielu eeltingimuste puudumist abielu sõlmimisel ka mitte abielu tühistamise ehk vaieldavuse põhjuseks, kuna eelnõu allikad, meie Ev. Luteri usu Kirikuseadus ja saksa kod. seaduse raamat seda küll teevad. Nii võib perekonnaseisu ametnik neid lihtsalt ignoreerida ja neilt iga tegeliku tähtsuse võtta.

Eelnõu puuduseks peab veel lugema, et eelnõu, mitte nii kui tema algallikad, ei kaudselt — nagu Vene Ev. Lut. usu Kirikuseadus, ei ka otsekohe — nagu Saksa kod. sead. raamat välja ei ütle, et maksvusetuks tunnistatud abielu, olgu ta tühiste ehk vaieldavate hulgast, juba algusest peale tühisteks ja maksvusetuks tuleb arvata, nagu ei oleks teda olnudki. Eelnõu oleks võinud ka oma seletuse puhul, et abielu maksvusetuse tagajärjed korraldatakse makva Tsiviilseaduse järele, selle seaduse ja tema §§ äratähendada: Balti Tsiviilõigus §§ 117—120 ja Petserimaa ning Naroova tagusejaoks — Vene Tsiviilseaduste kogu §§ 37—42.

Õnnelikumalt näib eelnõu kokku seatud olevat abielu lahutamist puutuvas osas. Meie Kirikuseaduse laialised ja kohmakalt üksikasjalised paragrahvid on surutud vähestesse normidesse. Kui abielu lahutuseks põhjust andvaist faktidest kõneleb eelnõu: § 21 — abielurikkumistest; § 22 — ühe abikaasa kuritahtlikult mahajätmisest või jälle teadmata kuhu äraminekust; § 23 — kui abikaasad, neist ärarippumata põhjustel, lahus elama peavad vähemalt kolme aasta kestes; § 24 — sigitamistakistusest ja võimetusest; § 25 — parandamata nõdra- ehk hullumeelseks jäämisest, suguhaigusest, äärmiselt vastikust tõbest, parandamata külgehakkavast haigusest; § 26 — liigjoomisest,

pillamisest, kiimalusest, üldiselt kõlvatustmast elust ja loomuvastaseist pahedest. Eelnõu § 27 annab ühele abikaasale õiguse abielu lahutust nõuda, kui teine temaga „julmalt“ ümber käib. Siin on vahest liiga lühedalt edasi antud Kirikuseaduse § 381. pikk lause: „жестокое обхождение, соединенное с ругательствомъ, побоями или иными чувствительными оскорблениями“.

Välja on jäänud eelnõust senise Kirikuseaduse üks lahutamise põhjustest, nimelt ühe abikaasa pütüd teiselt tema ametit või elukutset riisuda, kuna samas Kirikuseaduse paragrahvis (K. S. § 382.) ette nähtud au ja vabaduse võtmise katse küll teed on leidnud kõne all olevasse eelnõusse (§ 26). Uus on eelnõus § 28 määrus, mille järele üks abikaasadest lahutust võib nõuda, kui teine on mõistetud kinnipidamisele türmis varguse, kelmuse, võõra vara omandamise ehk raiskamise eest. Õigem oleks vahest nende väärtegade eest korduvalt türmi mõistmise puhul alles lahutust lubada.

Meile ja meie oludele hoopis uus on ka eelnõu § 29: „Abielu võidakse lahutada, kui mõlemad abikaasad seda ühiselt ja vankumata soovivad.“ Vanas kultuuriilmas,reekas ja Roomas, oli see nii. Ka veel ristiusu esimestel aastasadadel, kuni keskajani, võisid abikaasad ühise tahtmise järele oma abielu lahutada. Keskajal kujunes aga välja ja sai ainuvalitsevaks, muidugi kiriku mõju läbi, põhimõte, et abielu üldse mitte lahutatav ei ole. See vaade maksis kuni usupuhastuseni, kus abielu peale hakati jälle kui ühenduse peale vaatama, mille lahutamist teatavatel tingimistel lubada võib, lubama peab. Esimese katse, abielu lahutamise muude põhjuste hulka ka abikaasade ühist tahtmist, ühist sellekohast soovi võtta, tegi edukalt Preisi Maaseadus (Preussisch. Landrecht) Friedrich Suure ajal 18. aastasaja viimasel poolel. Peatingimuseks selle juures oli

abielu lastetus. Napoleon I poolt maksma pandud Tsiviilseaduste kogu, nõndanimetatud Code Napoleon, sisaldas eneses sama määrust, lubades abikaasade ühisel soovil ette võtta lahutust ka lastega abielu korral, kuid mitte enne kaht aastat pärast laulatust ja mitte enam peale kahekümneaastast abielus olemist. Bourbonide tagasitulekul Prantsuse troonile tehti see määrus 1816. a. jälle tühjaks. Mõnesuguste katsete peale vaatamata ei ole selle määruse poolehoidjad teda Prantsusmaal enam maksma panna suutnud. Senini ei ole abikaasade ühist vankumata tahtmist Euroopa riikides enam kuskil vastu võetud. Kuid tähtsamad väljamaa õigusteadlased, nagu Kohler omas raamatus „Recht und Persönlichkeiten“, toonitavad selle vajadust ja tuleb tervitada, et Eesti Kohtuministerium selle kahe geniaalse valitseja poolt heaks kiidetud määruse oma eelnõusse vastu on võtnud. Praktilise elu nõuetele vastavalt tuleks seda määrust igatahes aga piirata tingimusega, et abikaasad kohitule ühes abielu lahutamise palvega ka notari juures tõeks tunnistatud ühise vara jaotuse ja abielust võrsunud laste tuleviku kindlustamise kava kinnitamiseks ette paneksid.

Senini maksva seaduse järele kuuluvad ilmliku kohtu alla ainult vanausuliste ja lahkusuliste abielu-asjad (Ts. Kp. S. §§ 1356¹.—1356⁹), kuna teisi uske tunnistavate isikute abielu tülisid ja lahutuseasju vastava usu vaimulik asutus harutab. Niipea kui abielu sõlmimine ja seaduslikkus kirikliste kommete täitmisest enam ära ei ripu, ei ole ka enam mingit põhjust abielu tülisid veel edasi vaimulikkude asutuste lahendada jätta. Kõik need tülid tulevad kodanliste kohtute kätte anda. Seda korraldab Kohtuministeriumi poolt abielu-seaduse eelnõule juurde lisatud „abielu-asjade kohtupidamise kord,“ millega meie Ts. Kp. S. mõningad paragrahvid oma maksvuse

kaotavad ning uued ja täielikumad nende asemele astuvad.

Perekonnaseisu seaduse ja kodanlise abielu vastu tuntakse laiemates rahvahulkades suurt huvi. Puudutab see seadus ju igaihte ja seniseid aastasadu kestnud harjumusi ja kombeid. Meie päevakirjandus on selle kohta mitmel puhul poolt ja vastu sõna võtnud. Vastuseisjad ja poolehoidjad püsivad, ilma et vastast veenda suudaksid, omil, kord juba võetud, positsioonidel. Erapoolelt vaadates paistab mulle, et meie „kultuurivõitlust“ ilmlikkuse ja kiriklikkuse vahel enam korrata ei tarvitseks. Selle üle on juba 50 aastat tagasi Saksa parlamendis otsus antud. Saksa kiriklikkus kaotas küll lahingu, kuid mitte oma autoriteeti ega usk oma poolehoidjaid. Nii saab olema vist ka meil. Kodanlise sundusliku abielu registreerimise järel saab vana harjunud kombe järele edasi kestma ka abielu vaimulik pühitsemine ja ilmalik pulmapidu.

Kuulu järele olla perekonnaseisu seaduse ja abieluseaduse eelnõudele valituse ringkondades takistusi tehtud, nii et neid nii pea ega praegusel kujul, vahest Riigikogule ette ei panda. Sellest oleks kahju. Praegused eelnõud on küllalt täielikud ja sündsad, et Riigikogus harutuse alla tulla. Praegune Luteri, Vene, Katoliku, Juudi ja lahkusuliste vaimulikkude asutuste poolt toimetatud mitmekesine perekonnaseisu registreerimine peab kaduma ja asemele astuma kõikidele kodanikkudele ühine perekonnaseisu seadus. Selle täitmist nõuavad riigi ja eraisiku huvid. J. Lõo.

Riigikohtu seletus Riigikogule kohtute asjus.

Riigi 1921. aasta eelarve arutamisel Riigikogus kui ka 1922. aasta eelarve arutamisel Riigikogu eelarve-komisjo-

nis ja mujal on kohtute tegevust arutatud ja seletustega ning andmetega esinetud, mis tõsioludele ei vasta. Tege-liku olukorra väljaselgitamiseks esineb Riigikohus arvustikumaterjaliga, et Riigi- kogu võiks omale kohtute tegevusest õige pildi saada, et selle järele oma jä- reldusi teha kohtuolude lahendamiseks ning paremale järjele seadmiseks, mis praegu riigi seadusandluse tähtsamate ülesannete hulka käib.

Kohtutele on ette heidetud aeglast asjaasjamist ja vähest tööviljakust, sele- tades, et otsustamata asjade virnad koh- tutes alatasa kasvavat, kohutavalt kas- vavat ka kohtuasjade üldarv.

Arvud räägivad siin järgmist:

Riigikohtu, Kohtupalati, Rahukogude, kohtu-uurijate ja rahu-kohtunikkude te- gevuse-aruannete järele oli nende koh- tute toimetuses 1920. aastal 84,752 asja (seal hulgas 1919. aastast lõpetamata 11,403) ja 1921. aastal 113,518 asja, seal hulgas 1920. aastal lahendamata jäänud 14,279 asja. 1920. aastal on lahendatud ehk lõpetatud—70,473 asja, see on üld- arvust 83,1^o/_o, ja jäi lahendamata — 14,279 asja ehk 16,9^o/_o. 1921. aastal lahendati 97,725 asja, s. o. 86,07^o/_o ja jäi lahendamata 15,793 asja, see on 13,9^o/_o.

See on meie noore kohtu tegevuse üldsaavutus, mis suurest tööagarusest tunnistust annab ja millele vaevalt kus- kilt paremaid arvusid võidaks vastu seada. Vene kohtud seisid üldiselt kõrges lu- gupidamises, ei heidetud neile ka kunagi vähest tööviljakust ette, olgugi et tõsi- tama peab, et Vene kohtute tegevuse arvustik kaugeltki nii suurt lahendatud asjade protsenti üles ei näita, kui eel- toodud meie kohtute arvustik.

Üksikult võetud on meie kohtute te- gevus kahel viimisel aastal järgmiselt ku- junenud:

Asjade üldarv.

	1920.	1921.
Riigikohus	2147	3562
Kohtupalat	556	1122
Rahukogud I astme koh- tuna	9712	13125
Rahukogud II astme koh- tuna	5873	7698
Kohtu-uurijad	14696	15211
Rahukohtunikud	51768	72800
Kokku	84,752	113,518

Lõpetatud asjad.

	1920.	1921.
Riigikohus	1279	1966
Kohtupalat	411	684
Rahukogud I astme koh- tuna	7050	9890
Rahukogud II astme koh- tuna	4828	6685
Kohtu-uurijad	9628	11852
Rahukohtunikud	47277	66648
Kokku	70,473	97,725

Lõpetamata jäänud.

	1920.	1921.
Riigikohus	868	1596
Kohtupalat	145	438
Rahukogud I astme koh- tuna	2662	3235
Rahukogud II astme koh- tuna	1045	1013
Kohtu-uurijad	5068	3359
Rahukohtunikud	4491	6152
Kokku	14,279	15,793

Ehk küll 1921. aastal toimetusel ol- nud asjade arv eelmise aasta üldarvust 28,766 asja suurem on, on sel aastal ka lõpetatud asjade arv 27,252 asja suurem ja protsentides on lõpetamata asjade arv aasta asjade üldarvuga võrreldes 16,9^o/_o pealt—13,9^o/_o peale alanenud.

Mis üksikute kohtunikkude peale langevasse asjade hulgasse puutub, siis oleks järgmist tähendada:

Riigikohtus oli esimehe ja osakondade juhatajatega kokku 9 kohtunikku, nii et iga kohtuniku peale 218 lõpetatud asja langeb ehk, kui esimees välja arvata, 246 asja. Vene Senati kassatsioonidepartemangudes tuli iga senatori peale arvu poolest rohkem asju, näit. ajajärgul 1893—1895 (tsiv. depart. 316, v. Smirlov, K. Min. kuuk. 1896, nr. 5), kuid leadupärast töötas Vene Senati departemangude otsuste kokkuseadmises Senati prokuratuur ühes, ühes motiveeritud arvamisi kirjalikult kokku seades, mis otsuste alusteks võeti, kui kohtunikud senatorid nendega päri olid, ja kriminaal-kassatsiooni osakondades praktiseeriti avaralt kassatsioonikaebuste sisuliselt läbivaatamiselt kõrvaldamise õigust. Prokuröre oli tsiviil-kassatsiooni departemangus 51 senatori kohta 26, kriminaal-kass. departemangus 28 senatori kohta — 14.

Arvustikku Vene Senati administratiiv-departemangude tegevuse kohta ei ole. Kuid Senati seadluse ja sisemise korralduse järele oli nendes—asjaolude kirjapanemine ühes asjasse puutuvate seaduste äratähendamisega — sekretariaadi peal, kes ka tegelikult otsuse eelõud kokku seadsid.

Prantsuse kassatsiooni-kohtus tuli ajajärgul 1891—1894 iga senatori kohta chambre des requêtes'is—35 asja, chambre civile's koguni ainult 23 asja aastas. (Asjad lähevad esmalt chambre des requêtes, kes arutab, kas kaebus teenib ligemat laialisemat arutust. Ei tunnistata kaebust mitte selle vääriliseks, siis saadetakse asi tagasi; tunnistab ta aga kaebuse põhjalikuma arutamise vääriliseks, siis antakse asi chambre civil'i kätte).

Kohtupalatis oli meil 1921. aastal, kõik kuud läbisegi võetud, 3—4 kohtunikku töötamas, nimelt aasta algul veel 3, pärast küll 5, kuid kaks nendest olid suvel mõneks ajaks ära komandee-

ritud ja teine nendest uuesti jälle sügisel aasta lõpuni. Kui siin arvu 4 võtta, siis langes iga kohtuniku peale 171 lõpetatud asja. Kui aga silmas pidada eeltähendatud asjaolusid ja et esimehe kohuste täitja osa tööjõudu kohtu administratsiooni paele peab kulutama, siis tohiks iga teise palatiliikme kohta otsustatud asjade arvu umbes 200 lugeda.

Venemaal loeti normaalseks kriminaal-osakonnas 500 asja, seal hulgas 100 tähisamat ja 400 vähem tähtsat ehk kergemat asja; viimastesse kuulusid kõik avalikud kohtu alla andmised Ringkonnakohtudele avalikkudes süüdistusajades, missugune kord meil on ära kaotatud, nii et seda liiki asju meie Kohtupalatil ei ole. Tsiviil-osakonnas loeti normaalseks 150 asja (v. vene kohtuministri prof. Stsheglovitovi seletuskiri II Riigiduumale 1907. a. kohtute koosseisu suurendamise üle ja II kui ka III Riigiduumale kohtukomisjoni aruanded).

Edasi Rahukogud. Neljas Rahukogus oli meil, esimeestega kokku arvatud, 25 kohtunikku; seal hulgas olid mõned kohad süüdsate kandidaatide puudusel kaua täitmata. Esimese astme kohtu asju on Rahukogud lõpetanud 9890, seal juures ei ole mõned Rahukogud mõnda osa kergemat liiki asju, nii kui Kr. Kp. S. § 277 põhjal prokuröri poolt süü tõenduste puudusel lõpetamiseks ettepanitavaid asju sugugi arvesse võtnud. Nii siis langes iga liikme kohta 400 asja. Teise astme asju on ära lahendatud 1921. a. 6685 ehk iga kohtuniku kohta 265 asja. Kui arvata neist $\frac{2}{3}$ rahukohtunikku arvele, siis jääks ikka veel alalisse koosseisu kuuluvate kohtunikku arvele iga mehe kohta 88, ehk esimese astme kohtu asjadega kokku 488.

Vene Ringkonnakohtutes, kelle aset meie Rahukogud täidavad, loeti normaalseks (v. sama Vene kohtuministri ettepanek II Riigiduumale ja ka III Riigiduumale)

giduuma kohtukomisjoni aruanne, Duuma stenogrammi lisa 1907 — 1908, nr. 181, lhk. 958) 450 asja, seal hulgas 150 tähtsamat ja 300 kerget. Tähtsamate asjade liiki loeti kriminaalasjust need, mida avalikul kohtuistungil arutati, ja apellatsiooni-asjad, tsiviilasjust—nõudmisaasjad ja apellatsiooni asjad (Ringkonnakohtute maakonna-liikmete, linnakohtunikude ja põhja-ida- ning lääne-rajamaadel ka rahukohtunikude otsuste pääle). 1906. aastal tuli iga kohtuliikme peale Euroopa Venemaal 570 ja Aasia Venemaal 440 asja, mis ülejõu minevaks loeti. Sama liigitamise järele kuuluksid meil tähtsamate asjade hulka tsiviil-asjad — 1834 asja, kusjuures hoiuasjad mitte kaasa ei ole arvatud, kriminaalasjade üldarvust 5011 (seal juures veel arvesse võttes, et osa kergemat liiki asju üldse ei ole aruande arvudesse mahutatud), vahest $\frac{2}{5}$, nii siis umbes 2000 asja, ja administratiiv-asjad — 1497 asja, kokku 5331 asja, nii et meil iga kohtuniku peale langes 213 asja. Sinna juurde tulevad Rahukogu kui II astme kohtu asjadest, üldarvus 6685, umbes kolmas osa, s. o. 2288 asja, nii et seda liiki asju iga liikme kohta veel 91 asja juurde tuleks, kokku aga 304 tähtsamat liiki asja. Muidugi ei saa siin tähendamatata jätta, et siin täpsalt välja arvata ei saa, kui palju tegelikult otsustatud asju Rahukogu alaliste liikmete, kui palju rahukohtunikude ettekanda on olnud, sest et selle üle arvustikku ei ole peetud. Igatahes aga näitavad need arvud, et kui Rahukogu kui esimese astme kohtuasjade arutamiseks ainult alalisi liikmeid mõelda ja neid teise astme asjade arutamisest vabaks arvata, ikkagi Rahukogude alalise koosseisu peale esimese astme tähtsamat liiki kohtuasju palju rohkem langes, kui seda Vene Ringkonnakohtute suhtes normaalseks peeti. Sellest tohiks järeldada, et Rahukogude koosseis on meil temale peale-

pandud ülesannete teostamiseks ebanormaalselt väike.

Edasi kohtu-uurijad. Kohtu-uurijate üldarv oli 37, seal hulgas 3 tähtsamate asjade kohtu-uurijat. 1921. aastal on nad asju lõpetanud 11,852, mis iga uurija kohta 320 asja tähendaks. Kui aga 3 tähtsamate asjade kohtu-uurijat oma 99 asjaga välja eraldada, mis nende kohta iseenesest ka suur arv on, siis on teised 34 kohtu-uurijat 11,753 asja lõpule viinud ehk läbisegi iga mees 343 asja. Kui lõpetatud asjust ka üks veerand osa nende arvele kirjutada, mis rahukohtute võimkonna suurendamise tagajärjel nendele üle anti aruande-aasta kolmandal veerandil, siiski jääb veel iga kohtu-uurija arvele üle 250 asja. Pealegi oli ka nimetatud üleantud asjus uurimistöid juba toimetatud. Vene teadumuse ja tegeluse järele tunnistati normaalseks iga kohtu-uurija kohta kuus 10—12 asja ehk 120—140 asja aastas, linna-jaoskondades ehk ka kuni 170 asja aastas (v. kohtum. Stsheglovitovi ja Riigiduuma komisjoni arvamisest). Tegelikult oli aga ka Venemaal kohtu-uurijate töö, mis veel 1874. a. läbisegi 96 lõpetatud asja aastas ühe kohtu-uurija kohta näitas, 1903. aastal 184 asjani ja 1904. aastal 188 asjani tõusnud, mis aga liiga kõrgeks arvati ja mis pärast nende koosseisu suurendati.

Lõpuks rahukohtunikud. Jaoskondade rahukohtunikude üldarv oli 41, sinna juurde 7 lisarahukohtuniku, kes vabades jaoskondades kohtuniku kohuseid täitsid, Rahukogudes kaasa istusid ehk mõnes jaoskonnas ajuti abiks olid. Rahukohtunikude juures on 1921. aastal lõpetatud 66,648 asja, mis iga jaoskonna rahukohtuniku kohta välja teeb 1625 asja ehk, kui lisarahukohtunikud ka kaasa arvata, 1388 asja. Venemaal loeti normaalseks iga rahukohtuniku kohta 1200—1500 asja aastas, linna-jaoskondades oli see arv harilikult

suurem; sealjuures võtsid nad osa ka rahukogude tööst teise astme kohtuna, kus need olid, ehk kutse peale ka Ringkon-
nakohtu tööst, kus see kohus rahukohtunikkude suhtes teise astme kohtuks oli.

Kuna meie kohtutele töviljakuse puudust võrdlemisi just Vene kohtutega ette on heidetud, siis tohiks eeltoodud arvud selgelt näidanud olla, et need etteheited on teenimata. Meie kohtutes ei pruugi muidugi vene norme maks-
vaks lugeda, kuid võrdlemisest nende normidega selgus, et meie kohtud vene omadest paremaid tagajärgi on saavutanud, mispärast esimene mure peaks sihitud olema sellele, et praegust töviljakuse tasapinda alles hoida ja sellega ära hoida riigi asjata väljaminekuid, mis kohtute ja kohtunikkude arvu suurendamisega ühendatud.

Ei tohiks ka asja üldarvu kasvamisest midagi kohutavat näha. Peab meeles pidama, esmalt, et hulk asju omal ajal vene kohtutes pooleli ja otsustamata jäi; teiseks, et sõja tagajärjel 1914. aastast saadik kuni sõja lõpuni sõjast osavõtjate asjad seisma pandi; kolmandaks, et 1917. ja 1918. a. kohtute tegevust revolutsioon ja saksa okupatsioon halvatasid. 1917. a. lõpul hakkasid revolutsiooni tribunaalid võistleva kohtutega, 1918. a. algul jäid kohale ainult tribunaalid, kes omakord vene võimu lange-
misega ära pühiti. Okupatsiooni võimud ei tunnustanud eelmiste kohtute toimetusi; ärakulutatud raha ja vaev oli nagu maha visatud. Okupatsiooni-aegsete kohtute toimetusi ja otsusi tabas sama saatus; neid asju võidi ümber otsustada lasta. Arusaadav, et niisugustel oludel ka meie kohtu vastu mõnigi aeg tagasihoidlik oldi; pealegi oli ta alguses ka raskesti kättesaadav. Kui nüüd kohtutes asjade arv suurelt on kasvanud, siis võib seda ilmkahlemata suurelt osalt olude tervenemise arvele kirjutada: usaldus maksva korra vastu üldse ja ka koh-

tute vastu iseäranis on süvenenud. Peale endisest ajast arutamata jäänud tüli-
asjade on aga nüüdsel ajal ilmkahlemata õiguse rikkumised sagedamad. See tuleb pikkade sõja-aastate kannul käivast üldisest demoralisatsioonist. Nagu nüüd veel inimesed tasakaalust välja on löödud, näituseks sügisel oli tühe kuu jook-
sul rohkem enesetapmisi kui enne mitme aasta kestel, s. o. ei hoolita midagi ise-
enesest ega oma elust; niisuguses närvilises meeolus ollakse hoolimata ka teiste vastu, ollakse hoolimata üldse oma vahekordade lahendamises teistega, ja see kõik ei või iseenesest ilma mõjuta jääda kohtuasjade arvustiku peale. Uus riiklik elu läbilõikavate reformidega, uued seadused ja nende põhjal arenevad uued vahekorrad toovad hulga uusi kohtuasju esile. See on suurte reformi-
aegade möödapääsmata nähtus. Lõpuks, raha väärtuse tõusmisega läheb ka rahaliste kohustuste täitmine inimestel raskemaks; selle tagajärjel on iseäranis tsiviilkohtute tegevus tõusnud ja tõuseb arvatavasti veel märksa, pealegi veel siis, kui kohus rahvale ligemale saab. Vastupidi on raskemate kriminaal-kuriteo-
de arv viimsel ajal saadud teadete järele juba tagasi minemas.

Rüügikohus ei saa aga ka siin tähendamata jätta, et vangimajade kord ilmedasilükkamata parandusi nõuab, ilma milleta kohtute karistustegevusel pika-
peale tuntavaid tagajärgi ei saa olla. Seda küsimust peab väga tõsiselt võetama, kuigi uute karistusasutuste ehitus ja korraldus karistatavate parandamise sihile vastavalt tõesti suuri kulusid nõuab.

Kui eelmistes arvudes kohtute töviljakus valgustust leidis, siis jääb üle küsimus, kuidas kohtud sisuliselt oma kõrge ülesande täitmisega toime on saanud. Selles suhtes ei ole sääraseid otsekoheseid arvusi võimalik ette tuua, kui see asjade otsustamise kiiruse suhtes on

võimalik. Siiski ei puudu ka siin arvud. Ilma vastuvaidlemata ei ole kohtud paljudel juhtumistel mitte suutnud süüdlast tabada ehk õigust kätte anda, kohtul on niisama eksimine võimalik kui igal teisel inimlikul töö. Siiski ei puudu ka siin arvud, mis sündsad on kohtute tegevuse sisemist ilmet ül diselt ometi kaunis ligilähedalt iseloomustama. Ainult kohtu-uurijate töö kohta puudub Riigikohtul täielikum ülevaade, kuna nende tegevus prokuratuuri otsekohese ülevaale ja juhatuse all sünnib ja süütõenduste puudusel lõpetatavad asjad Riigikohtuni ei ulata.

Mis rahukohturnikkude töö väärtuslikkusesse puutub, siis on nende poolt äraotsustatud 66.648 asja kohta (üldarvust 72.800) Rahukogudes, kui teise astme kohtutes, 7698 asja toimetada olnud, see on kõigest 11% edasikaebusi ehk 9 otsuse kohta üks ainus edasikaebus. Ju siis muidu kohtuotsused näisid kohtukäijatele vastu võetavad olevat.

Rahukogudel, kui esimese astme kohtutel, on asjade üldarvust 13.125 lõpetatud 9890 asja. Selle vastu võib seada Kohtupalati, kui edasikaebusekohtu, asjade arvu, nimelt üldarvu 1122, mis ka ainult 11% välja teeb ehk 9 asja kohta üks edasikaebus.

Rahukogudel, kui II astme kohtutel, on otsustatud asju 6685. Nendele võiks vastu seada Riigikohtusse antud kaebusi üldarvus 1160 ehk 17%.

Kohtupalati äraotsustatud 684 asjale võiks vastu seada Riigikohtu toimetusel olnud kaebusi Kohtupalati otsuste peale üldarvus 116 ehk 17%. Ehk küll siin enamasti suureväärtusliste tsiviil- ja raskete kriminaal-asjadega tegemist, ei ole kassatsioonikaebuste arv mitte suur.

Muidugi peab tähendama, et eeltoodud väljaarvamised ei saa protsentide täpsuse peale sellepärast mitte pretendeerida, et edasikaevatud asjad ju mitte

karvapealt kõigi nende asjade kohta ei käi, mis alama kohtu arvustikus näidatud. Kuid selles suhtes võimalik olev kõrvalekaldumine ei või nimetamisväärt suur olla.

Seda pilti täiendab aga sisuliselt veel Riigikohtu arvustik äramuudetud ja jõusse jäetud otsuste üle.

Riigikohtul tuli edasikaevatud otsustest muuta tsiviil-asjus Kohtupalati otsuseid 1920. ja 1921. aastal kummalgi aastal 28%, kriminaal-asjus 1920. a. 12% ja 1921. a. 19%. Vene Senati arvustik näitab, et Kohtupalati otsuseid muudeti tsiviil-asjus 1902. a. — 40,8%, 1904. a. — 36,5%, 1905. a. — 34%, 1910. a. — 29,85%, 1911. a. — 31,45%, kriminaal-asjus muudeti üldkohtute otsuseid neisamul aastatel 8,3%, 10%, 12,1%, 10% ja 9,3%.

Rahukogude otsustest tuli Riigikohtul muuta tsiviil-asjus 1920. 38% ja 1921. a. 23%, kuna Vene Senatil celnimetatud 5 aastal tuli muuta Rahukogude otsuseid 46,5%, 40%, 36,5%, 32,72% ja 36,15%, s. o. läbisegi jälle kaugelt rohkem kui meil. Kriminaal-asjus muudeti meil Rahukogu otsustest 1920. a. 25,9% ja 1921. aastal 19,5%. — Siinjuures paistab silma, et meil 1921. aastal muudetud rahukogu-otsuste protsent eelmise aastaga võrreldes märksa on kahanenud nii tsiviil- kui kriminaal-asjades.

Kõige rohkem otsuste muutmisi tuli Riigikohtul administratiiv-osakonnas otsustada: 34,1% ja 38,6%, kus nii keskvalitsuse asutused kui ka Rahukohitud ja Rahukogud asjade uuduse, administratiiv-seaduste väljaarenematus, ametnikkude vilumatuse ja mitmesuguste seaduste kokkukõla puuduse pärast võrdlemisi rohkem eksitusi on teinud.

Kohtuasjade arvustik näitab, et kohtute koosseisu on tarvis suurendada.

Peaks suurendama Riigikohtu koosseisu, nagu Riigikohus juba mitmel

puhul seda on soovitanud, kolme liikme võrra.

Kohtupalati koosseisu, milles praegu esimehega kokku 6 kohtunikku on, tuleks 2 liikme võrra suurendada, kuna kavatsus Kohtupalati koosseisu üldarvu 9 peale tõsta (1 esimees, 2 abiesimeest ja 6 liiget) esialgu liialdatud ehk vähemalt mõõdaläinud aasta arvustikuga põhjendamata paistab olevat.

Mis puutub Rahukogudesse, siis ei ole nende koosseisude suurendamist Kohtuministeeriumi poolt kohtute koosseisu kavasa ettenähtud, võib olla sellepärast mitte, et Kohtuministeerium mõtleb Rahukogudelt Ringkonnakohtu asjad ära võtta ja kahele uuesti asutatavale Ringkonnakohtule edasi anda. Kuid niikaua kui maksva seaduse järele Ringkonnakohtu asjad Rahukogude õiendada on, peab ikkagi hoolt kantama, et nad seda ülesannet korralikult täita suudaksid. Üldiselt on õigeks tunnistanud, et neid asju lahendama mitte sündsad ei ole juhuslikult Rahukogu istungitest osavõtjad ja oskonna-rahukohtunikud, kes Rahukogu töö peale mitte kui oma otsekohese töö peale ei saa vaadata ja kellel aega ei ole teise kohtu asjadesse süveneda. Selles mõttes on ka Riigikohus korralduse teinud, et ringkonna ehk nõndanimetatud üldkohtute asjad Rahukogudes võimalikult nende alaliste koosseisude poolt läbi vaadataks, millest rahukogud ka, nagu näha, kinni peavad. Ühtlasi on nõutud, et rahukogudes ka nende asjade arutamine, mis edasikaubuste tagajärjel rahukohtunikku otsuste peale lahendamisele tulevad, rahukogu alaliste liikmete osavõttel sünniks, kuna see nende asjade ühtlast ja paremat otustamist kindlustab.

Eespool-toodud rahukogu-asjade arvustikku silmas pidades, peab tunnistanud, et see töö rahukogu alalisel koosseisul üle pea kasvab. Meil tuli iga rahukogu alalise kohtuniku peale üle

300 tähtsamat liiki asja (Vene normiks peeti 150, ehk küll ka sellest normist osalt tegelikkuses üle mindi kuni 220 asjani) ja peale selle veel lihtsamad asjad, seal hulgas ka hoiuasjad, mis ikkagi tähelepanelikku tööd nõuavad. Juba Rahukogude käes olevad Ringkonnakohtu asjad sünnitavad, nagu eespool näidatud, niisuguse arvu, et nende rahuldavaks lahendamiseks Rahukogude alalist koosseisu tungivalt peab suurendama. Rahukogude alaline koosseis peaks ka vähemates Rahukogudes 8—9 kohtunikku olema (esimees kaasa arvatud), suuremates linnades — Tallinnas ja Tartus — muidugi veel suurem. Eeldades kohtunikku senist töökust, jätkuks esialgu aga siiski, kui Viljandis ja Rakveres kummaski üks ja Tallinnas ning Tartus kummaski veel kaks alalise liikme kohta ja üks abiesimehe koht, kokku 8 uut kohta, avataks, nii et Rahukogude alaline koosseis 26 pealt 34 kohtuniku peale võiks tõusta.

Kohtu-uuriijate ameteid peaks lootuses, et nende senine töövõime palju ei vähene, juurde avatama 14—15, nimelt Tallinna-Haapsalu ringkonda 4—5, Tartu-Võru-Valga-Petseri ringkonda 5, Rakvere-Paide ringkonda 4 ja Viljandi-Pärnu ringkonda 1.

Rahukohtunikku ameteid tuleks juurde asutada 10, nimelt Tallinna-Haapsalu ringkonnas 4—5, Tartu-Võru-Petseri-Valga ringkonnas 4 ja Rakvere-Paide ringkonnas 1.

Kohtu-uuriijad ja rahukohtunikud tuleksid, kus tarvis, maale asetada ja selleks tarvilikud asukohad muretseada. Kohtute asukohtade muretsemist on nõutud juba esimese Vabariigi Valitsuse aegadest peale, on Riigikohtu algatusel ja meeldetuletustel Kohtuministeeriumi poolt mineval aastal uuesti nõutud ja tähen-datud, et selleks võidaks riigistatud mõisate vabanenud härrasmaju tarvitada, kusjuures maakohtunikku tarviliste

ametisõitude pärast oma hobuse pidamise võimalus peaks kindlustatud olema, kuid mingid tegelikke tagajärgi ei ole senini kätte saadud. Kui üht näitust sel alal võiks ette tuua Tallinna-Haapsalu 11. jaoskonna rahukohtuniku maa-leasetamise küsimust; sellesse kohtu-jaoskonda käivad Muhu saar ja Põhja-Saaremaa vallad. Tema jaoks nõuti asukohta Orisaare ümbrusesse. Muhulased peavad praegugi veel ligi 70 versta tagant iga vähemagi asja pärast Kuresaarde kohtusse minema. Seniajani pole jõutud teostada, kavatsust kohtunikku, tähendatud ringkonna keskk kohta asetada, ehk küll kirjavahetus juba väga kaua käimas on.

Kui ka kohtu-uurijate arvu õieti ehk rohkem peaks suurendama, kui eespool on tähendatud, siiski oleks see praegu kohtunikkude puudusel läbiviimata. Olgu näit. tähendatud, et mineva aasta jooksul kuni siiaaani 14 kõrgema õigus-teadusliku haridusega isikut kohtuameti-dest on lahkunud. Kui see meie õigus-teadlaste osavõtmise kohta riigikorra kindlustamise töödes meie ajaloo pööripäevil rahuldavat tunnistust ei anna, siis ei maksa ometi lahkunute üle valjut kohut mõista. Ei või tähendamata jätta, et kohtunikkude palk ei taha ulatuda kõige hädalisemate kultuuriliste tarviduste katmiseks.

Kui rahukohtunikkude arvu seks, et kohus rahval hästi ligi ja kättesaadav oleks, veel pisut suurendada, nii et nende üldarv 60 peale tõuseb, siis ei tohiks nende töökoorm mitte ülliraske olla ja võiks nende peale tulevikus ehk ka perekonnaseisu aktide registreerimine panna. See tähtis töö oleks siis jälle ustavates kätes, pealegi kõigi kodanikkude suhtes ühte kohta koondatud ja ei tarvitseks riigile ehk kogukondadele suuremaid uusi kulusid tekitada.

Viimati peaks nooremate kui ka vanemate kohtuameti kandidaatide

arvu, eriti suuremates linnades, suurendama, et võimalik oleks kohtutegelasi ettevalmistada ja neid töö seisaku ärahoidmiseks ära tarvitada. Ka peaks Riigikohtule ajutiselt õigus antama vanemaid kohtuameti kandidaatide tarbe korral rahukohtunikkude kohuste täitmisele käsutada. Sellega langeks ära sund niisuguseid isikuid jäädavalt ametisse määrata, kes oma eelhariduse poolest mitte täiesti nõuetele ei vasta.

Tsiviilseadustiku oskussõnad.

(Järg).

O.

область (науки) — (teaduse) ala
 обвѣнчаніе — laulatamine, -tus, -tumine, -mus
 обвѣнчать — laulatama
 обвѣнчаться — laulatuma
 обезображеніе — Entstellung, Verunstaltung — näotustamine, -stus
 обезобразивать — näotustama¹⁾
 обезобразиваться — näotustuma¹⁾
 обезпеченіе — kindlustamine, -stus
 обезпеченный — kindlustatud
 обезпечивать — kindlustama
 обезцѣнивать — entwerten — hinnatustuma¹⁾
 обезцѣниваться — sich entwerten — hinnatustuma¹⁾
 обзаведеніе — sisseseadmine, -seade
 обида — auhaavamine, -mus, auhaave
 облагораживать — veredeln — vääristama, väärindama; благородный — edel — vääris (-rsa)²⁾
 обладаніе вещью (possessio) — asja valdamine, -dus
 обладать — besitzen, haben — omama
 облеченіе въ форму — kujustamine, vormistamine
 обломки — Trümmer, Abbrüche, Bruchstücke — murris
 обманчивость — petlikkus
 обманщикъ — petis
 обманъ — pett (-tu), pettus

обманывание — petmine, pete (-tte).
 обмѣнъ — vahetamine, -tus
 обнародование — Verkündigung — üllitamine, -tus, väljakuulutamine, -kuulutus
 обнародовать — publizieren — üllitama⁸⁾
 обнародоваться — üldima⁸⁾
 обнаруживать — ilmestama
 обновление (novatio) — uuendamine, uuestamine
 обобщать — üldistama
 обобщаться — üldistuma
 обогащать — rikastama
 обогащаться — rikastuma
 обогащение — rikastamine, -stus, -stumine, -tus
 обольстителъ — võrgutaja
 обольщать — võrgutama
 обольщение — Verführung — võrgutamine, -tus
 обольщенная — võrgutatu
 оборотный годъ — Geschäftsjahr — äriaasta
 оборотъ — Umsatz, Umlauf — käik, läbikäik
 ободный — vastastikune, vastastik, mõlemaroolne
 обрабатывать — bearbeiten — välja töötama; harima
 обработка — Bearbeitung — väljatöötamine, -tus
 образецъ — näidis
 образъ — Heiligenbild — pühakuju
 „ — Gestalt — viis, kuju
 обратная купля — tagasiostmine, -ost (-u)
 „ ая сила — tagasiulatuv jõud
 „ ое взыскание — tagasinõue
 „ ое требование — Regressforderung — tagatasu-nõue
 „ ый вексель — Rücktratte — pöördveksel
 обращаемость векселя — vekсли käivus
 обращать — ansprechen, anreden — üttama (keda)⁴⁾
 обращать по взысканію — osutama sissenõutavaks, andma sisse nõuda, sissenõudmiseks

обращение — Aussprache, Aured — üte (ütte)⁴⁾
 обрѣкать — weihen, widmen — pühendamada
 обременение — koormamine, koorme (-me), -mumine
 обременять — koormama
 обременяться — koormuma
 оброкъ — kruntrent
 обручать — kihlama
 обручаться — kihluma
 обручение — kihlamine, kihlumine, kihl (-la); состояние обрученія — Verlobungszustand — kihlus
 обрядъ — Zeremonie — kombetalitus
 обстановка домашняя — Hauseinrichtung — koduseadis
 обстоятельство искаженное — moonutatud olu
 обходить законъ — umgehen das Gesetz — mööda minema, hoiduma seadusest
 обходить кого въ завѣщаніи — mööda minema kellestki testamendis
 общепользительный — üldkasulik
 общепринятый — üldtunnustatud
 общая собственность — ühisomandis
 общее благо — das Gemeinwohl — üldhüve
 общее имущество — ühisvara
 „ положение — allgemeiner Zustand — üldolu, üldseisukord
 „ пользование (дорогой) — ühis kasutamine, -tus, üldtarvitamine, -tus
 „ собрание — üldkogu
 общий — allgemein, gemeinschaftlich — ühine, üldine, üld-
 общность имущества — vara ühisus
 „ правъ — õiguste ühisus
 обыкновенный — harilik
 объектъ — alis, objekt
 объемъ обязательствъ — kohustiste ulatuvus
 обѣщаніе — pollicitatio — tõotus
 обѣщать — versprechen — tõotama, sõna andma

обязанность очистки — Gewährleistungspflichtung — tagamiskohustus
обязательная сила — sunduslik, kohustav jõud
обязательный — sunduslik, siduv, kohustav
обязательственное отношение — Verpflichtungsbeziehung — kohustussuhe; Verpflichtungsverhältnis — kohustusvahekord
обязательственное право — kohustusõigus
обязательство — kohustus
обязываться — kohustuma
овладение (вещью) — asja vallutamine, -tus
огораживать — einfriedigen — tara(s)-tama
огораживаться — tara(s)tuma
ограда — tara
ограждение — tara(s)tamine, -stus, tarastumine, -mus
ограничение — kitsendamine, -ndus
ограничение (суммы) — (summa) piiramine
ограниченный — piiratud
ограничивать — piirama
ограничительный законъ — piirav seadus
одаренный — andekas
одновременность — Gleichzeitigkeit — samaaegsus, üksjus
одновременный — gleichzeitig — üksjas (-ja), samaaegne
однородность — samasugusus
однородный — samasugune
односторонний — ühekülgne
односторонность — ühekülgsus
ожениваться — verheiratet werden (von Männern) — naituma
оконный сервитутъ — aknaorjes
окончание аренды — rendi lõpp
окончательный — lõp(u)lik
on call — nõudmiseni
опека — Vormundschaft, Kuratel — eestkoste (-ste); состояние опеки — eestkostus

опекаемый — Pupill — eestkostetav, eestkostuv
опекунъ — eestkostja
операционный капиталъ — toimenduskapital
операція (банковая) — toimendus, toimend
оперирование — toimendamine, -dus
оперировать — toimendama
опечатание — pitserdamine, -rdus
опечатывать — pitserdama
опечатываться — pitserduma
опираться — naaldama keda, toetama
опираться на кого — naalduma kellelegi, toetuma (kellegi peale, najale)
описка — Schreibfehler — kirjakomistus, kirjaviga
описывать имущество — vara üles kirjutama, lugema
опись — loek⁵⁾
опись имущества — Inventur — varakirjutus, -tis
оплодотворять — befruchten — sugutama
оплошность — lohakus
оппозиция — Gegenpartei — vastamik
оправдательный документъ — tõendav dokument
опредѣленность срока — tähtaja piirsus
опротестованный вексель — protestitud veksel
оптовая торговля — suurkauplus
оптовщикъ — suurkaupmees
оптомъ — en gros — hulgi⁶⁾
организация товарищества — seltsinguraking, rakkimine, -mus
осаждать, — belagern — piirama
освободительный отказъ — vabastav ärang
осложнение — keerustamine, -stus, -stumine
осложнять — keerustama
осложняться — keerustuma
ослушиваться — sõnakuulmatu olema
основа — põhi, alus
основание — alus

- основательность — põhjakus, põhilik-
kus, põhisus
основательный — põhilik, põhine, põh-
jakas
основной капиталъ — põhikapital
основывать — alustama, põhjendama
особое мѣсто платежа — eriline mak-
sukoht
особые виды сдѣлокъ — toimingute
erilligid
особый плательщикъ — erimaksnik
особый срокъ — eritõhtaeg
оспариваніе (завѣщанія, сдѣлки) —
vaieldamine, -mus
оспаривать — vaieldama
оспоримость — vaieldavus
оставленіе наслѣдства — Überlassung
der Erbschaft — pärandise järelejät-
mine, -jäte (-tte)
оставленіе службы — Dienstverlassung
— teenimisest loobumine, -mus
осуществленіе — teostamine, -tus,
-tumine, -tumus
осуществленіе права — õiguse teos-
tamine, -stus
осуществлять — teostama
осуществляться — teostuma
осѣдность — paikusus
осѣдлый — paikus, -ksa²⁾
отводы — taandamine, -dus
отвѣтственность — Verantwortung —
vastutus; Verantwortlichkeit — vas-
tutavus
отдавать — eemaldama
отдѣленіе дѣтей — laste eraldamine,
-dus
отдѣленіе наслѣдства — beneficium
separationis — pärandise eraldamine,
-dus
отдѣленіе плодовъ — vilja eraldamine
отдѣленный — eraldatu(d)
отдѣль — Abschnitt — järk
отдѣлывать — letzte Feile anlegen —
viimistlema.
отдѣльная вещь — eraldatud asi
„ ое хозяйство — eraldatud ma-
jus, majandus
- отець — isa
отечество — isamaa
отзывъ на заочный приговоръ — kaja
„ „ заочное рѣшеніе — kaja
отказать — ärama⁷⁾
отказоприниматель — annakusaaja
отказъ (легатъ) — annak⁸⁾
отказъ освободительный — vabastav
ärang
отказываться — keelduma, loobuma,
ärama
отклоненіе — tagasilüke (-kke), kõrva-
lejuhe (-hte)
отклонять — abwenden, ablenken —
kõrvale juhtima
отклонять — ablehnen, verweigern —
tagasi lükkama
отклонять (просьбу, жалобу, искъ)
— (eine Klage), Forderung abweisen —
tagasi lükkama (palvet)
открытіе завѣщанія — testamendi ava-
mine, -mus, ave, avang
открытіе конкурса — konkursi lee-
mine, -mus, leeng⁸⁾
открытіе наслѣдства — päruse lee-
mine, leemus, leeng
отмѣна сервитута — orjese tühjamine,
-mus, tühje
отмѣнять — tühjama
отмѣняющее условіе — tühjav tingimus
отмѣтка запретительная — keelumärkus
относительно — suhtes, poolst
относительный — suhteline, suhtes, va-
hekordne
отношеніе — Verhältnis — vahekord;
Beziehung — suhe
отношеніе внутреннее — sisesuhe
отношеніе внѣшнее — välissuhe
отозваніе — Abberufung — ärakutsu-
mine, ärakutse
оторваніе плодовъ, фруктовъ — Ab-
pflückung — noppimine, noppamine
отпаденіе основанія, причины — aluse,
põhjuse varimine⁹⁾, -mus
отправитель — saatja
отправка — saade, saadang

отправление — saatmine
 отправлять (товаръ) — saatma
 отправляться въ отпускъ — loasele minema
 отправный пунктъ права — Ausgangspunkt — seaduse lähtekoht
 отпускъ — Urlaub — loas (-se)¹⁰; давать отпускъ — beurlauben — loastama; получать отпускъ — beurlaubt werden — loastuma
 отпускъ безсрочный — tähtajatu loas
 отречься (отказываться) отъ наслѣдства — loobuma pärandisest, pärusest
 отречение — Verzicht — loovutamine, -tus, loobumine, -mus, loove (-be)
 отрицательное условіе — eitav tingimus
 отсрочивающее условіе — edasilükkav, pikendav tingimus
 отсрочка — pikendamine, -ndus
 отставка — Verabschiedung, Entlassung — eru¹¹)
 отставной — pensioniert — erustunu(d); давать отставку — verabschieden — erustama; получать отставку — verabschiedet werden — erustuma
 отступить — loobuma
 отступление отъ договора — Rücktritt — loobumine, -mus, loove lepingust
 отступное — Abstandsgeld — loovis¹²)
 отсудить — välja mõistma, ära mõistma
 отсужденное имущество — väljamõistetud vara
 отсутствіе — äraolek, puudumine
 отсутствіе право-(дѣе-)способности — õigus-(tegu-) võime puudumine, puudus
 отсутствовать — ära olema, puuduma
 отсутствующій — äraolija, puuduja
 оттискъ (печати) — Abdruck — (pitseri) jälg
 оттискъ печати — Abzug — trükk-tõmme (-be)
 отцовская власть — isavõim
 отцовская линия — isajoon
 отчетность — Rechenschaftspflichtigkeit — aruandavus
 отчетный годъ — aruande-aasta
 отчетъ — aruanne (-de)

отчимъ — Stiefvater — võõrasisa, isak
 отчимъ и мачеха — Stiefeltern — võõrasvanemad
 отчуждатель — võõrandaja
 отчуждать — võõrandama
 отчужденіе — võõrandamine, -dus
 отыскивать — nõudma
 охота — küttimine, -mus, jaht
 охотникъ — Jäger — kütt
 охотникъ — der Freiwillige — vaba-tahtlik
 охрана — Bewachung — valve, hoid (-u), hoidus, hoie (-de); вознагражде-
 ніе за охранение — hoidis¹³)
 охранение наслѣдства — säilitamine, -tus, alalhoidmine, -hoid, hoiustamine, -stus
 охранение наслѣдства — hoiustamine, -tus
 охраненное имущество — hoiuvara
 охранять (наслѣдство) — hoiustama (pärust, pärandist)
 оцѣнивать — hindama
 оцѣнка — hindamine, hinne (-nde)
 оцѣночная стоимость — hinde-, hindamismaksus
 оцѣночная сумма — hinde-, hindamis-summa
 очерѣдный — järjekordne
 очередь — järjekord
 очистка — Gewährleistung — tagamine, -mus
 ошибка въ фактъ — eksimus, eks tehus
 Järgneb.

Seletused eelseisvate oskussõnade juurde.

1) näotustama, hinnatustama — arendatud eitavatest omadussõnadest „näotu, hinnatu“ samal kombel, nagu on omadussõnadest eesti keelde teisigi ajasõnu analoogiliselt soetatud (vaba — vabastama, rikas — rikastama jne.). Vastavad refleksiivid oleksid näotustuma ja hinnatustuma.

2) väärис — väärса — tüvest väär — vääri (= väärtus) tuletatud niisuguste tuletiste eeskujul, nagu tähtis — tähtsa, õnnis — õndsа, sünnis — sündsа. Samati on tuletatud sõnast paik — paikus, paiksа.

Kohtu tegevuse

Kohtu-

Kohtuasutuse nimetus	Oli 1. jaanuaril 1921 a. lõpetamata asju:					Tuli juurde kuni 31. det. 1911 a.:					Kõik kokku	Nende hulgast oli sissetulnud:			
	tsiviil	kriminaal	administrat.	hoiu	kokku	tsiviil	kriminaal	administrat.	hoiu	kokku		apell. teel	kassats. teel	erakord. teel	revisj. teel
Kohtupalat	98	36	—	11	145	375	523	—	79	977	1122	749	—	228	—

Rahukogud esimese

Kohtuasutuste nimetus	Oli 1. jaanuariks 1921 a. lõpetamata asju:					Tuli juurde kuni 1. jaanuarini 1922 a.:					Kõiki kokku
	tsiviil	kriminaal	administ.	hoiu	kokku	tsiviil	kriminaal	administ.	hoiu	kokku	
Tartu-Võru Rahukogu	222	64	77	501	864	494	2765	259	635	4153	5017
Tallinna-Haapsalu „	321	231	55	507	1114	830	421	264	637	2152	3266
Viljandi-Pärnu „	63	95	19	228	405	389	607	414	399	1809	2214
Rakvere-Paide „	43	28	3	205	279	288	1100	487	474	2349	2628
Kokku	649	418	154	1441	2662	2001	4893	1424	2145	10463	13125

arvustik 1921 a.

palat.

Lõpetati asju 1. jaanuarist kuni 31. dets. 1921 a.:					Oli kohtu- istungeid:					Jäi lõpetamata asju 1. jaanuariks 1922. a.:				Oli korraldav. koosolekuid	Nendel harutati läbi asju	Kantseleijõudude arv.	Märkused.	
tsiviil	kriminaal	administ. rat.	hoiu	kokku	I. veer. a.	II. veer. a.	III. veer. a.	IV. veer. a.	kokku	tsiviil	kriminaal	administ. rat.	hoiu					kokku
218	403	—	63	684	26	25	17	26	94	255	156	—	27	438	71	1144	9	1) Üldisid koosolekuid oli aasta jooksul 28 ja nendel harutati läbi 93 asja ja küsimust. 2) Tsiivilasjade lahtris on näidatud ainult kõik nõudasjad kuna kõik teised hoitukorra - asjade lahtris on ära tähen- datud.

astme kohtutena.

Lõpetati asju 1. jaanuariks 1922 a.:					Oli kohtuistungeid 1921. aastal	Jäi lõpetamata asju 1. jaanuariks 1922. a.:					Oli korraldavaid koosolekuid 1921. a.	Nendel harutati küsimusi	Kantseleijõudude arv.	Märkused.
tsiviil	kriminaal	administ.	hoiu	kokku		tsiviil	kriminaal	administ.	hoiu	kokku				
465	2781	311	376	3933	265	251	48	25	760	1084	176	4112	16	1) *) nende hulgas 128 erat. 2) **) nende hulgas 916 erat, 3) ***) nende hulgas 2 erat.
720	481	286	463	1950	259	431	171	33	681	1316	161	2737	21	
408	654	421	404	1887	153	44	48	12	223	327	87	1231		
241	1095	471	305	2120	139	90	33	11	374	508	94	2827		
1834	5011	1497	1548	9890	816	816	300	81	2038	3235	518	10997	37	

Rahukogud teise

Kohtuasutuste nimetus	Oli 1. jaanuariks 1921. a. lõpetamata asju :					Tuli juurde kuni 1. jaanuarini 1922 a. :					kõiki kokku
	tsiviil	krimin.	admin.	hoiu	kokku	tsiviil	krimin.	admin.	hoiu	kokku	
Tallinna-Haapsalu Rahuk. II. a.	189	366	—	—	555	767	1101	—	—	1868	2423
Tartu-Võru " "	100	203	—	—	303	939	1713	—	—	2652	2955
Viljandi-Pärnu " "	17	102	—	—	119	364	693	24	13	1094	1213
Rakvere-Paide " "	18	50	—	—	68	405	590	44	—	1039	1107
Kokku	324	721	—	—	1045	2475	4097	68	18	6653	7698

Tallinna-Haapsalu Rahukogu ringonna

Jaoskond	Oli 1. jaanuariks 1921. a. lõpetamata asju :					Tuli juurde kuni 1. jaanuarini 1922. a.					Kõiki kokku
	tsiviil	krimin.	admin.	hoiu	kokku	tsiviil	krimin.	admin.	hoiu	kokku	
1.	10	102	—	5	117	132	1361	18	6	1517	1634
2.	—	4	—	2	6	182	856	18	2	1058	1064
3.	52	418	—	—	470	548	1864	—	—	2412	2882
4.	213	435	—	—	648	563	4159	—	71	4793	5441
5.	7	103	—	6	116	438	3136	2	31	3607	3723
6.	13	55	—	9	77	608	2174	—	179	2961	3038
7.	5	30	—	3	38	126	1062	42	—	1230	1268
8.	1	6	—	2	9	191	1077	43	7	1318	1327
9.	105	210	1	12	328	712	1831	—	26	2569	2897
10.	5	23	—	1	29	153	813	24	4	994	1023
11.	11	23	—	—	34	184	739	36	—	959	993
12.	24	80	1	—	105	253	1415	30	—	1698	1803
	446	1489	2	40	1977	4090	20487	213	325	25116	27093

astme kohtuna.

Nende hulgas oli sisse tulnud:				Lõpetati asju 1. jaanuariks 1922. a.:					Oli kohtuistungeid 1921. a.	Jäi lõpetamata asju 1. jaanuariks 1922. a.:				
apellats. teel	kassats. teel	erakaeb. teel	revisjoni teel	tsiviil	krimin.	admin.	hoiu	kokku		tsiviil	krimin.	admin.	hoiu	kokku
1643	19	206	—	652	1249	—	—	1901	155	304	218	—	—	522
2261	63	220	108	922	1838	—	—	2760	216	117	78	—	—	195
948	18	128	—	328	638	24	13	1003	114	53	157	—	—	210
923	3	69	44	379	601	41	—	1021	119	44	39	3	—	86
5775	103	623	152	2281	4326	65	13	6685	604	518	492	3	—	1013
		775												

rahukoh tunikkude tegevuse aruanne.

Oli kohtuistungeid 1921. aastal:					Lõpetati asju 1. jaanuariks 1922. a.:					Jäi lõpetamata asju 1. jaanuariks 1922. a.:					Oli korraldavaid koosolekuid	N. harutati küsimusi	Kantselleižoud arv.
I 1/4 a.	II 1/4 a.	III 1/4 a.	IV 1/4 a.	kokku	tsiviil	krimin.	admin.	hoiu	kokku	tsiviil	krimin.	admin.	hoiu	kokku			
22	24	16	22	84	110	1333	17	9	1469	32	130	1	2	165	—	—	2
20	27	17	25	89	180	859	17	4	1060	2	1	1	—	4	—	—	2
20	22	12	23	77	392	1642	—	—	2034	208	640	—	—	848	—	—	2
31	18	43	48	140	666	4314	—	67	5047	110	280	—	4	394	—	—	4
43	48	48	42	181	307	2936	2	34	3279	138	303	—	3	444	—	—	4
58	62	68	33	216	479	2219	—	150	2848	142	10	—	38	190	—	—	2
19	26	35	37	117	120	1063	42	3	1228	11	29	—	—	40	—	—	2
20	21	25	19	85	189	1081	42	9	1321	3	2	1	—	6	—	—	2
17	16	18	18	69	443	1543	—	4	1990	374	498	1	34	907	—	—	2
40	33	41	43	162	141	787	23	5	956	17	49	1	—	67	—	—	2
28	30	28	36	122	182	747	35	—	964	13	15	1	—	29	—	—	2
15	21	16	31	83	423	1323	25	—	1583	42	172	6	—	220	—	—	2
328	348	367	382	1425	3444	19847	203	285	23779	1092	2129	12	81	3314	—	—	28

3) üllitama — juurest „üli“, saega üldiselt teatavaks tegema, kuna „üldima“ tähendaks üldiselt teatavaks saama.

4) üttama, üte — neis sõnus esineb sama tüvi, mis sisaldub ka sõnades „ütleva, jutleva, jutt“.

5) loek — loeku — sõnast „luge-ma“ arendatud; sarnaselt on meil tuletatud näit. minek, olek, panek. Säherdune sõnasoetis on ka annak (sõnast andma).

6) hulgi — instruktiiv sõnast hulk (vrđl. nurk — nurgi, keel — keeli jne.).

7) ärama — sõnast „ära“.

8) leemine, leemus, leeng — tuletised, igauks isetähenduses, Saaremaal tarvitusel olevast ajasõnast „leema“ (= werden), nagu ta esineb näiteks lauseis: „su südametunnistus leeb sulle meelde tuletamas“ (Wiedemann), „tema leeb seal käinud“ (Hupel).

9) varimine — rahvasõnast „varima, varisema“.

10) loas — sõnast „luba — loa“ suffiksi s varal tuletatud.

11) eru — laen soome keelest (ero), mis esineb meilgi sõnades nagu: eraldi, eraldama, eralduma.

12) loovis — tuletusliite s varal arendatud sõnast „loobuma“. Sarnaselt on tuletatud ka hoidis ajasõnast „hoidma“.

Teated väljamaalt.

Prantsusmaalt.

16. veebr. 1922. a. Prantsuse Kassatsiooni Kohtu pidulikul istungil, mis korraldatud oli Daniel Merilloni kassatsiooni-kohtu peaprokuröriks nimetamise puhul, pidas selle kohtu vanem esimees Sarrut huvitava kõne, milles ta järgmist ette tõi:

Juba 1911. a., kui ta veel kassatsioonikohtu peaprokurör oli, olevat ta niihästi kassatsioonikohtu liikmetelt kui ka teistelt kohtunikudelt saanud igasuguseid kaebusi raske seisukorra üle. Juba siis olevat ta ütelnud, et „kohtunikude koosseisust järele olevat jäänud ainult luukere“. Kuid selle peale vaatamata on sest ajast kohtunikude arv veelgi

vähenenud*). Suur osa appellatsioonikohtuid ja tribunaale ei jõua kohtunikude puudusel normaalselt töötada; kohtunikud rändavad ühest kohtusaalist teise; tribunaalid võtavad, et kohut mõista, rändavaid kohtunikke, rahukohtunikke ja advokaate abiks. Siit tuleb alalõpmata muutus kohtute koosseisus ja variatsioonid kohtumõistmise viisides, mis ka kohtuskäijatel mulje, vahest ehk koguni ka veendumusi tekitab, et kohtunikud ei ole oma kolde ja alalise elukoha vajadust, et nad püstijalu kohut mõistavad, pealiskaudselt asju harutavad, ilma et nad asjatoimetusi kannatlikult tundma õpiksid, ja et kohtuniku töö ainult selles seisab, et ta mõue tunni kohtus viibib.

Kohtuasutuste juhtide prestiish ja autoriteet on langenud selle tõttu, et nad kohustatud on suurema osa oma ajast ära raiskana lihtsate detailide ja ikka keerulisemaks minevate administratiivkorralduste lahendamiseks.

Rahukohtunikude arv suurtes linnades väheneb, kuid nende tegevus kasvab. „Ma ei tunne raskemat vastutust, kui rahukohtunikude oma“, ütleb Sarrut. Rahukohtunikud peavad kiires korras asju ajama, esimestena uusi seadusi tarvitama ja mõnikord raskeid konflikte lahendama.

Kohtunikude palgad, mida hiljuti kerjuste paljateks nimetati, on visalt tõusnud ja on nii väikesed, et nad uutele elutingimustele ei vasta. Lisapalka ja muud tasu, otsekohest ehk käudset, ei ole kohtunikudele antud**).

*) 15. aprillil 1920. a. töendas Bonnevey (Garde des Sceaux) Prantsuse Senat, et 1883. a. Prantsuse kohtunikude arv 3383 olevat olnud, kuna 1920. a. kohtunikke ainult veel 2638 olnud.

**) 1. juulil 1921. a. võttis Prantsuse parlament seaduse vastu, mille järele kohtunikude palkasid ajutiselt tõsteti: kassatsiooni- ja appellatsioonikohtu liikmetele — 4000 franki, rahukohtunikudele — 3000 fr., lisakohtunikudele tribunaalides — 2000 fr. ja esimese astme tribunaali kohtunikudele — 1200 franki.

Revue pénitentiaire et de Droit pén. № 1—3, 1921. a.)

Puhkepalga ülemäär — 8000 franki, vaatamata kohtuniku vanaduse, teenistusaaja, aukraadi ja perekonnaseisu peale, ei vasta praeguse rahaväärtuse juures 6000-frangilisele puhkepalgale, mis kohtunikudele oli määratud seadusega 1853. a. 9. juunist. 8000 frangiga võib vaevalt ära elada. Ilma varanduseta kohtunikudele ei ole see tõesti mitte otium cum dignitate.

Riigil ei tuleks küll kaua puhkepalka maksta 75-aastasele raugale, kuna viimane selle erakorraliselt pika teenistusega ära on teeninud.

Kõik need asjaolud annavad raske hoobi kohtuniku lugupidamisele. „Kas siit ei tule järeldada, et noored, intelligentsid, teadustega hästi varustatud ja töövõimelised inimesed seda teenistusala põlgavad, mis nende nõudeid nende töö kohaselt ei rahulda.

Niisugune on praegu kõikide kohtunikkude saatus.

Mis puutub eraldi kassatsioonikohustusse, siis on kõigile teada, et selle kohtu liikmete arv praegu just niisama suur on, kui 130 aastat tagasi, et aga töö selle aja jooksul sada korda raskemaks on läinud.

Näituseks on kohtu vanem esimees 24. okt. 1918. aastast kuni 14. dets. 1920 a. üksi ligi 40.000 allkirja annud.

Töö käib üle kohtuliikmete jõu.

(Le Temps, 17. veebr. 1922. a.)

Riigikohtu tegelus.

Administratiiv-osa k o n d.

1) Kuidas tuleb mõista Õpetajate Palgaseaduse § 2 märkus I niisugusel korral, kui kõrgema haridusega õpetaja õpetab kesk- või kutsekoolide klassides, mis 6-aastasest algkoolist kõrgemal, ja ühtlasi ka klassides, mis vastavad 6-aastase algkooli klassidele, nimelt — kas saab õpetaja palga kõr-

gema astme järele kõikides klassides antud tundide eest või ainult ülemates klassides antud tundide eest ja 2) kuidas tuleb sama seaduse § 2 märkus II niisugusel korral, kui I järgu õpetaja õpetab kesk- või kutsekooli klassides, 6-aastasest algkoolist kõrgemal ja neis klassides, mis vastavad 6-aastase algkooli klassidele, nimelt — kas saab õpetaja säärasel korral palga kõikides klassides antud tundide eest normaalastme järele või saab ta palga normaalastme järele ainult kõrgemates klassides antud tundide eest, kuna 6-aastase algkooli klassidele vastavates klassides antud tundide eest aga astme võrra vähem?

Vastus: Kõrgema haridusega õpetajaile, kui nad õpetavad kesk- või kutsekoolide klassides, mis kõrgemal on 6-aastasest algkoolist ja ühtlasi õpetavad alamates klassides, tuleb palka maksta kõrgema astme järele kõikides klassides antud tundide eest, niisama ka, kui I järgu õpetaja õpetab ülemates klassides ja ka alamates klassides, ei lange ta astme võrra allapoole.

Õpetajate Palgaseaduse (R. t. nr. 41—1921. a.) § 2 märkuses I on öeldud: „kodu- ning väljamaa ülikoolide ja teiste kõrgemate õppeasutuste lõpetajad ja 1919. a. 28. augusti Õpetajate Palgamääruse § 3 märkuse II põhjal I järku tõstetud õpetajad tõusevad palga saamise suhtes ühe astme võrra kõrgemale, kui nad õpetavad kesk- või kutsekoolide klassides, mis on 6-aastasest algkoolist kõrgemal“, ja sama paragrahvi märkuses II on öeldud: „I järku kuuluvad õpetajad, peale selle paragrahvi märkuses I tähendatud õpetajate, langevad palga saamise suhtes ühe astme võrra allapoole, kui nad ei õpeta kesk- või kutsekoolide klassides, mis 6-aastasest algkoolist kõrgemal“.

Tähendatud märkuste I ja II täitmisel olid tekkinud lahkavamised, nimelt, kui-

das maksta palka neis märkustes tähendatud õpetajatele säärasel juhtumisel, kui üks ja sama õpetaja õpeta b ülemates ja alamates klassides. Ühelt poolt arvatakse, et säärasel juhtumisel saab õpetaja palga kõikides klassides antud tundide eest kõrgema astme järele, sest seadus ütleb lihtsalt: „kui ta õpetab klassides, mis 6-aastasest algkoolist kõrgemal“, mitte vahet tehes ülemate ja alamate klasside vahel; seda arvamist kinnitab ka märkus II, kus öeldud: „kui ta ei õpeta kesk- või kutsekooli klassides, mis 6-aasta algkooli klassidest kõrgemal“. Oleks selles märkuses öeldud: „kui ta õpetab klassides, mis ei ole 6-aastasest algkoolist kõrgemal“, siis oleks selge olnud, et kõrgemates klassides antud tundide eest kõrgema astme järele ja alamates klassides antud tundide eest normaalse ehk alama astme järele palka tuleks maksta.

Teiselt poolt arvatakse aga, et õpetajatele ainult ülemates klassides antud tundide eest tasu tuleb maksta kõrgema astme järele, alamates aga tingimata astme võrra vähem.

Esimest arvamist toetab Haridusministeerium ja selle arvamise on Riigikohus õigeks ja põhjendatuks tunnistanud.

(R. Adm. t. nr. 393 — 1922).

Kas peab Siseministeeriumi Omavalitsuse-asjade Peavalitsus protestil tõstmisel omavalitsuse asutuste otsuste ja tegevuse vastu administratiiv-kohtule sellekohase volikirja siseministri poolt ettepanema?

Vastus eitav.

Järelevalvet omavalitsuste-asutuste tegevuse seaduslikkuse üle teostab Omavalitsuse Ajut. Järelevalve Seaduse § 3 põhjal siseminister — linna ja maakonna omavalitsuste üle isiklikul ehk oma esindajate kaudu, valla ja alevi omavalitsuste tegevuse üle Maakonnaavalitsuste kaudu.

Riigi Teatajas nr. 58 — 1919. a. avaldatud siseministri ringkirjas 18. VIII. 1919. a. nr. 604 on öeldud, et omavalitsuse-asutused on kohustatud oma otsuseid Omavalitsuse-asjade Peavalitsusele saatma. Nimetatud peavalitsus kuulub Siseministeeriumi alla, on üks tema osakondadest ja tööjaotus üksikute osakondade vahel ministeeriumis kuulub igatahes Siseministeeriumi võimkonda. Aj. järelevalve Seaduse § 3 põhjal on siseministril õigus Omavalitsuse-asjade Peavalitsuse peale omavalitsuste tegevuse järelevalve teostamist panna, mispärast Omavalitsuse-asjade Peavalitsusel ei ole enam tarvis iseäralist volitust siseministri poolt kohtule ette panna.

(R. Adm. t. nr. 721 — 1921).

Kes lahendab lõplikult Ministeeriumide vahelised lahkavamised kroonu varanduste kohta?

Vastus: Riigikohtu Adm. osakond (Ts. Kp. S. § 1297 ja Riigikohtu sead. § 17).

(R. adm. t. nr. 495 — 1921).

Kas Läti soost elanikku, kes Eesti territooriumile elab, tuleb Eesti või Läti riikkondlaseks lugeda?

Riigi Teatajas nr. 221/222 — 1920. avaldatud Eesti ja Läti vahel tehtud konventsiooni § VII loetakse Eesti soost elanikud Lätis ja Läti soost elanikud Eestis, seni kui nad ei ole annud opteerimispalvet, § VI ettenähtud tähtajal ja korras, selle riigi alamaks, missuguses riigis nad elavad, nende rahvuse peale vaatamata.

(R. Adm. t. nr. 704 — 1921. a.).

Vastutav toimetaja — F. Karlson.
Väljaandja — Tartu Õigusteadlaste Selts.